د پوهنې وزارت

هیوادپالنه

۷ ټولګی

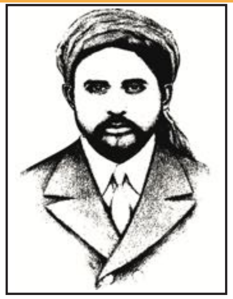

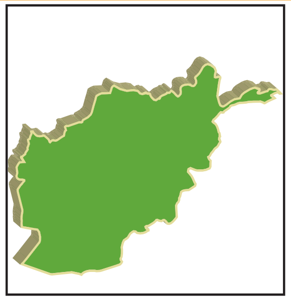

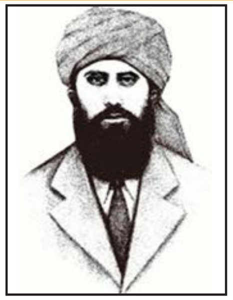

۱۳۹۸

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې وزارت

هیوادپالنه

اووم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ . ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: هېوادپالنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ټولنیزو علومو دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: اووم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلندکیږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگوني بنسټیز عناصر بلل کیږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو گډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وگړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

فهرست

د لوست شمیر	سرلیکونه	مخونه
لومړی لوست	د لوی خدای ﷻ ستاینه	۱
دویم لوست	د اسلام د پیغمبر ﷺ اخلاق	۴
دریم لوست	د افغانستان تاریخي مخینه	۷
څلورم لوست	ملي ترانه	۱۱
پنځم لوست	هیوادپالنه	۱۴
شپږم لوست	استاد خلیل الله خلیلي	۱۸
اووم لوست	د وطن حق	۲۱
اتم لوست	ملي ګټې	۲۴
نهم لوست	ملي اتلان	۲۸

د لوست شمېر	سرليکونه	مـخونه
لسم لوست	شهيد محمد موسی شفيق	۳۱
يوولسم لوست	ملي پيغام	۳۴
دولسم لوست	له هېواد څخه د دفاع په لاره کې د افغانانو...	۳۷
ديارلسم لوست	حب الوطن من الايمان	۴۰
څوارلسم لوست	د افغان ولس ځانګړتياوې	۴۳
پنځلسم لوست	شهيد محمد هاشم ميوند وال	۴۶
شپاړسم لوست	ولې له افغانستان سره مينه لرو؟	۴۹
اوولسم لوست	آزادي د الله تعالی نعمت او انساني حق دی	۵۲
اتلسم لوست	اسلام د مسلمانانو د ملي يووالي بنسټ دی	۵۵
نولسم لوست	ملي لنډۍ	۵۷
شلم لوست	د پوهاند شهيد غلام محمد نيازي ياد	۶۰
يوويشتم لوست	د پخواني شوروي اتحاد د يرغل پر وړاندې...	۶۴
دوه ويشتم لوست	اسلام زموږ د ملي يووالي مرکزي عنصر دی	۶۸
درويشتم لوست	ملا فيض محمد کاتب هزاره	۷۱
څلورويشتم لوست	سوله او د هېواد بيا رغونه	۷۴
پنځه ويشتم لوست	د هېواد رغاونه د هر افغان ملي او ...	۷۷
شپږويشتم لوست	د ټولنې د غړو متقابل حقوق او مسؤوليتونه	۸۰
اووه ويشتم لوست	خپلواکي او آزادي	۸۴
اته ويشتم لوست	افغانستان د علم او تمدن زانګو	۸۶

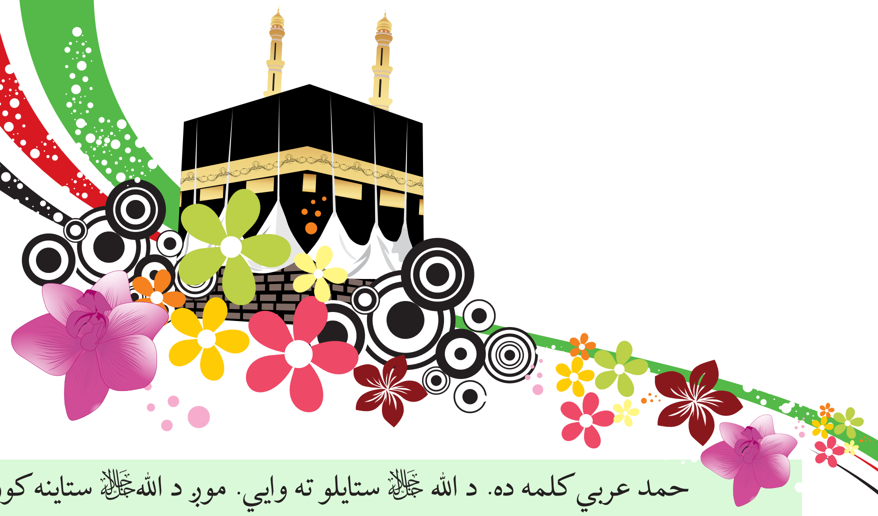

حمد عربي کلمه ده. د الله ﷻ ستايلو ته وايي. موږ د الله ﷻ ستاينه کوو، ځکه موږ يې مسلمانان پيدا کړي يو. عقل او فکر او روغ بدن يې راکړی. بې شمېره نعمتونو يې راباندې پېرزو کړي، پوهه يې راکړې چې ښه له بدو او خير له شر سره توپير کړو. له دې امله بايد سهار او ماښام، شپه او ورځ، يعنې هر مهال آن د کار په بهير کې الله ﷻ ياد، ستاينه او ذکر يې وکړو چې که وشي په دنيا او اخرت کې زموږ د ښېګڼې، خير او فلاح لامل شي.

تاسو څه ډول د الله ﷻ شکر کاږئ او ستاينه يې کوئ؟

په دغه لوست کې د الله ﷻ د ستاينې او حمد په اړه يو منظوم کلام لولو او خوند ترې اخلو.

د لوی خدای ﷻ ستاينه

ای د هـــــــر موجـود معبوده
جود د هـــــر چا ستا له جــوده

ته رحمـــــــان يې ته رحيم يې
ته دانايي ته حکيـــــــــــم يې

رنګارنګ ګلـــــــــونه واکړي
ته د ځمکې مخ زيبـــــا کـــړي

عقل تا ورکـــــــــــړ و سر ته
ليده تا ورکـــــــړه بصـــــر ته

مزه تا ورکـــــــړه دهــــان ته
ويل تا ورکـــــــــــړه زبان ته

تا و زړونو ته فکـــــر ورکـــړ
تا و خولې ته ذکـــــر ورکـــړ

چې په ژبه خـــــــــــه ویل شي
نه ویلي وي نه کښـــــــــــلي
ستوري تا ورکړه آسمــــــــان ته
اوبه تا په اضطراب کـــــــــړې
له اورو نه باران ته کــــــــــړې
چې غضب باندې څرګند کړې

په کـــاغـذ باندې کښـــــل شي
تا په علــــــــــــم وي موندلي
پوهه تا ورکـــــــــــړه انسان ته
خاورې تا لکــه په خواب کړې
ګل پر مځکه زرغون ته کــړې
پادشاهان په زنځیر بند کــــړې
خوشحال خان ختک

پورته حمد د پښتو ژبې ستر شاعر او لیکوال خوشحال ختک ویلی دی. خوشحال خان ختک د پښتو ژبې نامتو شاعر او لیکوال تېر شوی. خوشحال ختک پر ۱۰۲۲هجري قمري کال [۱٦۱۳م] د پېښور په اکوړه کې زېږېدلی. د پلار نوم یې شهباز خان دی. خوشحال ختک پښتو شعر او ادب ته زیات خدمتونه کړي او ارزښتمن کتابونه یې لیکلي دي. د هغه د کورنۍ غړي زیاتره د هغه په شعر او ادب کې د هغه لارویان وو. اشرف خان هجري، عبدالقادر ختک، سکندر ختک، حلیمې ختکې، توتیا ختکې، افضل خان ختک او نورو د هغه پر پل پل ایښی او د پښتو ژبې او ادب مینه والو ته یې ارزښتمن تألیفات پرېښي دي.

د نظم لنډ مفهوم

په دې ستاینه کې شاعر اللهﷻ ته د ستاینې په موخه لاسونه پورته کړي او د هغه ستاینه کوي، وايي، د نړۍ ټول مخلوقات، که پر وچه ژوند کوي که په اوبو او د سمندرونو په تل کې، ټول ستا حمد او ثنا وايي. د هرچا جود او سخا ستا له جود او سخا څخه ده. ته پر خپلو مخلوقاتو بې کچې مهربان یې، ته په هر څه پوه او عالم یې. د ځمکې مخ دې په رنګارنګ ګلانو او شنو بوټو، مېوه لرونکو او بې مېوې ونو، غرونو او سیندونو ښایسته کړی دی. انسان ته تا عقل ورکړي او په ماغزو کې دې ورته پوهه ایښې. ستا د لورینې له امله سترګې ګوري. ژبه ستا نعمت دی، د دنیا د نعمتونو مزه پر ژبې معلومېږي او همدا ژبه ده چې وینا کوي، ستا شکر کاږي او ستایي دې. تا له کتاب او کاغذ څخه علم او پوهه نه ده زده کړې، ستا علم او پوهه ازلي ده. تا پر ستورو آسمان ښکلی کړی او انسان دې پر پوهه نازولی

او له نورو حیواناتو څخه دې په همدې فکر بېل کړی دی. بارانونه ستا رحمت دی او د ځمکې مخ پرې خړوبه او سمسوروې. که د قهر او غضب اراده وکړې، نو په هماغه شېبه آن د ځمکې د مخ ستر پاچاهان د تخت له ګدۍ رانسکوروې، څکه تا په قرآن کریم کې فرمایلي: ﴿وَتُعِزُّ مَن تَشَاء وَتُذِلُّ مَن تَشَاء﴾ {ال عمران: ۲٦} [ژباړه: چاته چې وغواړې عزت ورکوې او چاته چې وغواړې ذلت او خواري.]

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په دې اړه خبرې وکړي چې په څه ډول د خدای ﷻ ستاینه کوي. د خبرو پایله دې بیا د ډلو استازي نورو ته واوروي.

ارزونه

۱ – موږ د الله ﷻ د نعمتونو په وړاندې پر ژبه څه وایو او په عمل کې څه کوو؟
۲ - آیا لوی خدای ﷻ زموږ ستاینې ته اړتیا لري؟ موږ ولې د هغه ستاینه کوو؟
۳ – بسم الله الرحمن الرحیم څه معنا لري او موږ ولې د هر نېک کار په پیل کې هغه وایو؟

کورنۍ دنده

په خوکربنو کې په خورا خوږه او ښکلې ژبه د الله ﷻ ستاینه ولیکئ او د مضمون په راتلونکي ساعت کې یې نورو زده کوونکو ته د ښوونکي په لارښوونه واوروئ.

د اسلام د ستر پیغمبر ﷺ اخلاق

اخلاق څه شی دی؟ له اسلام څخه د مخه د عربو او نورو ملتونو اخلاق څنګه وو؟ د اسلام ستر پیغمبرﷺ د خلکو اخلاقو ته څنګه بدلون ورکړ؟ پیغمبرﷺ د څرنګه اخلاقو خاوند و؟
په دغه لوست کې به د اسلام د پیغمبرﷺ ځینې اخلاقي صفتونه مطالعه کړو چې د هغه ﷺ له اخلاقو سره آشنا او د خپل ژوند د لارې مشال یې کړو.

د اخلاقو تعریف

اخلاق په لغت کې خوی، خصلت او طبیعت ته ویل کېږي. په اصطلاح کې اخلاق په نفس کې له هغه ځای په ځای شوو صفتونو یا خویونو څخه عبارت دي چې انسان د هغه په واسطه ښه له بدو او ورې له ناوړو څخه بېلوي. که انسان د ښو اخلاقو خاوند وي، هغه ښه، د منلو وړ او ښایسته کارونه سرته رسوي. لکه رښتیا، نېکي، له یو بل سره مرسته او تعاون، زړه سوی، امانت ساتنه او نور، خوکه خدای مه کړه، څوک د بدو او ناوړو اخلاقو څښتن وي، له هغه څخه ناوړه او ناخوښه کارونه سرته رسیږي، لکه دروغ، ښکنځلې، غلا، خیانت، ظلم او داسې نور.

په اسلام کې د اخلاقو مرتبه

د پیغمبر ﷺ له رسالت او د اسلام د سپېڅلي دین له راتګ څخه دمخه په عربو او د ځمکې د مخ په نورو ولسونو کې بد او ناوړه اخلاق ډېر دود وو. د اسلام ستر پیغمبر ﷺ د الله تعالی له خوا د بشریت د لارښوونې او ژغورلو لپاره راولېږل شو، قرآن کریم پرې نازل شو او دا دنده ورکړ شوه چې نېک اخلاق په خلکو کې بشپړ کړي، لکه چې فرمايي، [إنما بعثت لا تمم مكارم الاخلاقِ].

ژباړه: زه ددې لپاره رالېږل شوی یم چې مکارم او نېک اخلاق بشپړ کړم. په دې توګه هغه د ناوړو عادتونو او اخلاقو شړي ټوله کړه او عالي او ارزښتمن اخلاق یې تعمیم او پلي کړل، بشریت یې له ګمراهیو او بدمرغیو څخه د نېکمرغیو او د دنیا او آخرت ښېګڼو ته راوباله.

د پورته وینا پر بنسټ د الله جل جلاله پیغمبر د خپل بعثت او رسالت اصلي او بنسټیز هدف د نېکو اخلاقو بشپړول ګڼلي دي. له دې امله اخلاق د اسلام د سپېڅلي دین اساسي رکن ګڼل کېږي.

په اسلامي لارښوونو کې په عمومي توګه عقاید، احکام او اخلاق نغښتي دي. عقاید د انسانانو عقیده او ایمان سموي، احکام د انسان کړه وړه تنظیموي او اخلاق د انسان طبیعت او خويونه ښایسته کوي.

د پیغمبر ﷺ د اخلاقو څو بېلګې

ام المؤمنين حضرت عایشې رضي الله عنها فرمایلي دي: د پیغمبر ﷺ اخلاق قرآن کریم و؛ یعنې د پیغمبر ﷺ ژوند د قرآنکریم د احکامو او عالي ارزښتونو عملي تطبیق و. هر مسلمان چې قرآنکریم تلاوت کړي او ځان پرې پوه کړي، د اسلام دګران پیغمبر اخلاق په غوره توګه پېژني او عمل پرې کوي. د اسلام د ستر پیغمبر، حضرت محمد ﷺ د اخلاقو څو بېلګې یادوو:

- پیغمبر ﷺ تر ټولو انسانانو رښتینی انسان و. له دروغو څخه یې کرکه درلوده، ټولو ته به یې په رښتیا ویلو امر کاوه. فرمایلي یې دي، رښتیا ویل سړی ژغوري او دروغ سړی هلاکوي.
- نبی کریم ﷺ تر ټولو زیات حیاناک انسان و، مسلمانانو ته یې په شرم او حیا امر کاوه او له بې‌حیايۍ څخه یې منعه کول. فرمايي، حیا د ایمان څانګه ده.
- پیغمبر ﷺ تر ټولو زیات امانت ساتونکی و، آن تردې چې په خپلو دښمنانو کې په (امین) مشهور و. مسلمانانو ته یې په امانت ساتلو ټینګار کاوه، له خیانت څخه یې منع کول، لکه چې فرمایلي یې دي، څوک چې امانت نه ساتي، هغه ایمان نه لري.

• پیغمبر ﷺ تر ټولو زیات سخاوت او کرم درلود، څه یې چې په واک کې وو، له نورو سره یې شریکول. فرمایلي یې دي، تر ټولو غوره خلک هغه څوک دي چې نورو ته یې ډېره ګټه رسېږي او مرسته ورسره کوي.

فعالیت

هر زده کوونکی دې د ښو او بدو اخلاقو د یوې یوې بېلګې نوم واخلي او د جاهلیت دورې د اخلاقو د بېلګو په اړه دې معلومات وړاندې کړي.

ارزونه

۱. اخلاق په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ؟
۲. د اسلام د ګران پیغمبر ﷺ له راتګ څخه دمخه د عربو او نړۍ د نورو ملتونو تر منځ د اخلاقو وضعیت څنګه و؟ بیان یې کړئ.
۳. د پیغمبر ﷺ په رسالت او اسلامي ښوونو کې د اخلاقو مرتبه په لنډه توګه تشریح کړئ.
٤. د ام المؤمنین حضرت عایشې رضي الله عنها دا وینا چې د پیغمبر ﷺ اخلاق قرآن و، څه مفهوم لري؟
٥. د اخلاقي صفتونو په لیکه کې د پیغمبر ﷺ د رښتیا ویلو، حیا، امانت او سخاوت په اړه په یادو شوو نبوي احادیثو استدلال وکړئ.

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې د پیغمبر ﷺ د یو اخلاقي صفت او امانت ساتلو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکي.

د افغانستان تاریخي مخینه

زموږ گران هېواد په خپل ثو زره کلن تاریخ کې د بشري ټولنې له تمدنونو سره جوخت د زړې آریانا تمدن او اسلامي پرتمین تمدن په خپله غېږه کې روزلی او پاللی دی. لرغوني افغانستان په خپل اوږد تاریخ کې ډېرې لوړې ژورې لیدلي؛ کله یې د سیاسي واکمنۍ لمنه پراخه شوې او کله هم د سیمې او نړۍ د واکمنو تر برید لاندې راغلی، د هغوی اغېز پرې زیات شوی او خاوره یې کوچنۍ شوې ده. په دې لوست کې به تر اسلام د مخه او وروسته له افغانستان سره په لنډ ډول آشنا شئ.

افغانستان تر اسلام د مخه

د آریانا خاوره چې یوه برخه یې اوسنی افغانستان جوړوي او موږ پکې ژوند کوو، لویدیځ لورته یې ایران، ختیځ ته یې د سند سیند، شمال ته یې د آمو سیند او سوېل ته یې د عرب سمندرگی (بحیره) پروت و. زموږ په هېواد کې د اسلام تر راتگ او خپرېدو دمخه یو شمېر کورنیو، لکه: پېشدادیانو، کیانیانو، اسپه، کوشانیانو او یفتلیانو حکومتونه کړي دي. له اسپه کورنۍ څخه تر کوشانیانو پورې هخامنشیانو او یونانیانو هم بریدونه کړي او تر خپلې واکمنۍ لاندې یې راوستي دي، خو زموږ د خلکو د مبارزو او سرښندنو له امله په شا تمبول شوي او هېواد خپله خپلواکي ترلاسه کړې ده. د کوشانیانو د کمزورۍ له امله یفتلیانو واک تر لاسه کړ. د یفتلیانو د دورې په پای

کې چې کوچنیو کوشانیانو سیمه ییز حکومتونه درلودل، زموږ هېواد د ختیځ، لوېدیځ او شمال له خوا د موریانو، ساسانیانو او ترکي قبیلو له خوا تر برید لاندې راغی. کورنیو واکمنانو پر خلکو ظلمونه او ناروا کوله. په پایله کې زموږ هېواد د بدمرغۍ او تورتم په کندې کې ولوېد، خلک له بې وزلۍ او لوږې سره مخامخ شول. په دغه مهال کې د اسلام د مبارک دین وړانګو زموږ د هېواد ځمکه او آسمان رڼا کړ او خلکو ته یې د نوي او نېکمرغه ژوندون زېرى ورکړ.

افغانستان تر اسلام وروسته

په اوومې میلادي پېړۍ کې د اسلام مبارک دین زموږ هېواد ته راغی او د خلکو په ژوند کې یې بدلون رامنځ ته کړ؛ زموږ خلکو ته یې نوی اسلامي هویت ورکړ، د یووالي امر یې ورته وکړ؛ د خلکو پر مخ د علومو دروازې پرانستلې شوې. زموږ خلکو هم د علمي او فرهنګي خدمتونو له لارې د اسلام د خپرېدو په لاره او هم د اسلامي تمدن او فرهنګ په ودې او انکشاف کې هلې ځلې کړې او فعاله ونډه یې اخیستې ده.

د خپلواکو اسلامي حکومتونو رامنځ ته کېدل

په افغانستان کې د خپلواکو اسلامي حکومتونو په رامنځ ته کېدو طاهریانو، صفاریانو، سامانیانو، غزنویانو، غوریانو او خوارزم شاهانو د هغه وخت له ناوړو شرایطو سره سره هر یو په خپل وار د اسلامي تمدن په بنسټ اېښودلو کې ارزښتمنې هلې ځلې کړې دي.

په دیارلسمه پېړۍ کې د چنګېز خان په لاس د خوارزم شاهانو د وروستي پاچا په له منځه وړلو مغول واک ته ورسېدل. زموږ هېواد بیا له ګډوډۍ، بدامنۍ او ځوړتیا سره مخامخ شو، تر هغه چې واک د ګورګاني تیمور اولادې، شاهرخ او سلطان حسین بایقرا ته ورسېد. دا مهال افغانستان د ترقۍ او پرمختګ په لورې ګام واخیست، فرهنګ او هنر وده وکړه. د سلطان حسین له مړینې وروسته بیا کورنۍ جګړې او بې اتفاقي رامنځ ته شوه، تر هغه چې میرویس نیکه د ولسي پاڅون له لارې له افغانستان څخه د صفویانو لاسونه لنډ کړل. میرویس نیکه، نه یوازې افغانستان د صفویانو له منګولو څخه وژغوره، بلکې اته کاله یې په خپلواک ډول د قوم د یوه مشر په توګه خپل هېواد اداره کړ. د میرویس نیکه له مړینې وروسته، هغه نظام چې ده یې بنسټ ایښی و، دوام ونه کړ او له ځوړتیا سره مخامخ شو. په هېواد کې ګډوډې رامنځ ته شوه، تر هغه چې په ۱۷۴۷ کال کې احمد شاه بابا د شېر سرخ په جرګه کې د چارو واګې ترلاسه کړل. دغه مهال هېواد خپل سیاسي دریځ تر لاسه کړ او د افغانستان

په نامه ونومول شو، پولې او سرحدونه يې د هغه په تدبير بېرته ژوندي شول.
د احمد شاه بابا له مړينې وروسته، نه يوازې د هغه د ځايناستو تر منځ بې اتفاقي او شخړې رامنځ ته شوې، بلکې هېواد کمزوری شو، له هر لوري تر بريدونو لاندې راغی او يوه برخه يې له بدن څخه جلا شوه.

د امير امان الله خان د واکمنۍ پر مهال د هېواد د خپلواکۍ بېرته اخيستل

د امير امان الله خان په وخت کې د هغه لومړنی کار له انګليسانو څخه د افغانستان د خپلواکۍ اعلانول و. د خلکو د ملاتړ او سرښندنو په پايله کې يې په ۱۹۱۹م - ۱۲۹۸ لمريز کال کې د افغانستان خپلواکي بېرته ترلاسه کړه. افغانان د خپل برخليك خاوندان شول او د ترقۍ او پرمختګ په لور يې ګامونه کېښودل. د بهرنيو لاسوهنو له امله زموږ هېواد يو ځل بيا د نا امنۍ لوري ته لاړ چې په پای کې محمد ظاهر شاه واکمنۍ ته ورسيد. د محمد ظاهر شاه په څلوېښت کلنه دوره کې، که څه هم د هېواد کرنې، صنعت، فرهنګي او اداري ډګرونو ته، لکه څنګه چې لازمه وه، زياته پاملرنه ونشوه، خو بيا هم هېواد په سوله او امن کې ژوند کاوه.

د ثور کودتا او د هغې ناوړې اغېزې

د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نېټې په کودتا زموږ په هېواد کې د پردي فرهنګ د نفوذ لپاره زمينه برابره شوه. زموږ خاورې ته د شوروي اتحاد سرې لښکرې راننوتې. زموږ خلکو په يو ډله ييز پاڅون د جهاد بيرغ پورته او د زياتو ځاني او مالي زيانونو په ګاللو يې يرغلګر لښکر سرماتي او غابښ ماتي له هېواده وشړل، خو د کورنيو جګړو او بهرنيو لاسوهنو له امله زموږ هېواد بيا د پاڼ پر ژۍ ودرېد.
د تاريخ له پاڼو څخه دا لوست تر لاسه کولای شو، چې کله زموږ هېواد د پرديو تر تېرې لاندې راغلی او د هېواد خپلواکي يې له ګواښ سره مخامخ کړې، افغانانو د خپلمنځي توپيرونو له په پام کې نيولو پرته په يووالي او يو موټيتوب تېري کوونکو ته غابښ ماتوونکی ځواب ويلی او د عبرت درس يې ورکړی دی. تر ټولو ښه بېلګه يې له انګليسانو سره د افغانانو درې جګړې او د شوروي اتحاد د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې نېټې د بريد پر وړاندې زموږ د خلکو سر ښندنه او ځان تېرېدنه ده.
له دې امله موږ ته ښايي دغه ارزښناك ميراث (هېواد) چې د نيکونو د وينې په بيه موږ ته په ميراث راپاتې دی، نه يوازې په مېړانه يې ساتنه وکړو، بلکې په سوکالۍ، ودې او پرمختګ کې يې د زړه له کومې فعاله ونډه واخلو چې زموږ هېواد هم د نړۍ د پرمختللو او متمدنو هېوادونو په ليکه کې

ودرېږي او زموږ خلك سرلوړي، هوسا او نېکمرغه ژوند ولري.

فعالیت

زده کوونکي دې په پنځو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د افغانستان د تاریخي مخینې په اړه خپل نظر ووایي او د ډلو استازي دې د هغوی پایله ټولګیوالو ته وړاندې کړي.

ارزونه

۱. په افغانستان کې د اسلام په خپرېدو سره کوم ستر بدلونونه رامنځ ته شول؟
۲. د هغو حکومتونو نومونه ووایئ چې د اسلام له راتګ وروسته رامنځ ته شوي دي.
۳. احمد شاه بابا په کومو شرایطو کې د هېواد مشري ترلاسه کړه؟

کورنۍ دنده

د ملي یووالي د ښېګڼو په اړه یو مطلب ولیکئ چې له پنځو کرښو لږ نه وي.

ملي ترانه

د هېواد او هېوادوالو خدمت او د اړتیاوو د پوره کولو لپاره د ګران هېواد آبادي او بیارغاونه د هر افغان ملي او اسلامي دنده ده. دا کار په یوازې سر ناشونی دی، تر ټولو وړاندې ښایي خپل ملي یووالی جوړ او په ګډه د ګران هېواد آبادۍ او رغاونې ته ملي هوډ او یون پیاوړی کړو.
په دغه لوست کې مو د ملي ترانې تر سرلیک لاندې یو شعر ټاکلی چې زموږ د ملي غوښتنو او ارمانونو د پوره کولو لپاره یوه بېلګه شي.

لوړ به دې نښان کړو

ګران افغانســـتانه تا به ښېرته مــوږ ودان کـــړو　　لـــوړ به دې نښان کـــړو
کور به یې د سـولې درنه ورک به دښمنان کړو　　لــوړ به دې نښـــان کـړو
زماګـــــرانه وطنه ته خوکور د عظـمتونو یې
مېنه د مېړونـــــــو یې
ځـــــاله د اکبر او مسجدي د میـدانونو یـــې
کــور د طـــوفانونو یې
بیــابه دې وطنه افســـانه د دې جهان کـــړو　　لــــوړ به دې نښان کـــړو
ســتا هغه بچي دي چې نیولي یې ملکـونه دي
وړي یې جنګونه دي

نوم د احمدشـــــاه دې لړزولي هېـــوادونه دي
پاته يې نقـــــلونه دي
نوی به تـــاريخ د پاڼي پت او اصفهان کـــړو لوړ به دې نښـــــان کــــړو
ســــتا د ګل سرخ لــمن به ډکه له ګلــونو وي
جوش به د سيندونو وي
بيا به دې په غاړه کـې شرنګې د امــيلونو وي
غږ به د ســــازونو وي
بيا به دې ړانده په غبرګـو سترګو غليمان کــړو لـوړ به دې نښان کـــــړو
ستا پر پاکه خاوره چې راځي دلته سرونه خوري
زړه باندې زخمونه خوري
دلته د بازانو په ځالی کې تيندکــونه خـــوري
وينې خوري دردونه خوري
ستا د ســـر خيرات به ډلې ډلې رقيبان کـړو لـــوړ به دې نښان کـــړو
ستا پر پاکــه خاوره چې ګولۍ دې اورولې چــا
هغه دی دښمن زمـــا
ستـــا په جنتونو کې مرګونه چې کـرلي چــا
خپل به نشي زما او ستا
څـو چې د سيالانو په ټولي کـې دې روان کړو لـــوړ به دې نښان کـــړو
ګـران افغانستانه نور به نه يې د خوارانو کـــور
وران دغـــــريبانو کور
نور به دې ښوک نه بولي د کـونډو يتيمانو کـور
رنګ د شهيدانو کـــور
جوړ به دې وطنه د عمرو خيرې ګرېوان کـــړو لـــوړ به دې نښان کــــړو
بيا به له آمــــو تر ارغستانه شـنه دښتـونه وي
مست به يې ګلونه وي
يو به لـــه پنجشـيره تر هـــراته ولســـونه وي
يو به يې پـــوځونه وي
تاج به د لعـــلونو درته جوړ د بدخـشان کـــړو لـــوړ به دې نښان کـــــړو

عبدالباری جهانی

دا شعر د هېواد تکړه او وتلي شاعر، عبدالباري جهاني لیکلی. د جهاني له نامه سره ټول هېوادوال اشنا دي. په پورتني شعر کې جهاني د هېواد د ودانولو ښلابېل اړخونه یاد کړي دي. هغه وايي:

«ګرانه هېواده، تابه بېرته ودان کړو. د پخوا په څېر به دې بیا تېر شوي تمدنونه او د عظمت وختونه را ژوندي کړو. هېواد مو د اکبرخان او مسجدي خان په څېر نومیالي او توریالي درلودل، د لوی احمدشاه بابا په څېر مو ملي شخصیتونه او اتلان درلودل، چې د نورو هېوادونو د مظلومو مسلمانانو چیغې یې اورېدلې او مرستې ته یې وردانګل. تر هند او اصفهانه زموږ د اتلولیو کیسې کېدې. موږ د هماغو خلکو بچیان یو، باید د هغوی تاریخ ولولو او هغه د راژوندي کولو هڅې وکړو، خپل امنیت په خپله وساتو، سمبال ملي پوځ ولرو او ګران هېواد ته د پخوا په شان د عزت او عظمت تاج ور په سر کړو.»

فعالیت

د هېواد د خدمت او ودانولو لپاره څه باید وکړو؟ په دې اړه دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشل شي او مهم عناصر دې یاد داشت کړي او استازي دې یې ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

۱. د ګران افغانستان دښمنان څنګه وپېژنو؟

۲. د پورته شعر مفهوم په لنډو جملو کې بیان کړئ.

۳. د ګران هېواد د کونډو او یتیمانو په اړه څه دنده لرو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لوی احمد شاه بابا، مسجدي خان او وزیر محمد اکبرخان د اتلولیو په اړه یوه مقاله ولیکي او دغه پوښتنې دې ځواب کړي چې د اتلانو د تاریخ او کړنو په اړه څه دندې لرو؟

هېوادپالنه

هېواد زموږ ټاټوبی دی. په هېواد کې زېږېدلي يو. د هېواد په خاوره کې مو خاپوړې کړې دي. د هېواد له اوبو او خوړو څخه مو د بدن غړي، هډوکي، رګونه، غوښه او وينه جوړه شوې ده. هېواد موږ ته د مور حيثيت لري. د هغه په غېږ کې مو لوبې کړې، لوی او د ژوند پر ښو او بدو پوه شوي يو. د هغه درناوی، ساتنه او ودانول زموږ دنده اومسؤوليت دی. د هغه خدمت زموږ ملي وجيبه ده. د پرديو له ناوړو منګولو څخه د هغه ساتل او ژغورل زموږ د ايمان غوښتنه ده. دا کار په پوهه کېږي، په يووالي او اتحاد کېږي، له ځاني ګټو څخه د ملي ګټو په تر مخه کولو کېږي. په دې برخه کې د دې هېواد د صالح اولاد په توګه ښايي موږ هر راز سربښندنو ته تيار او چمتو واوسو.

تاسې له خپل هېواد سره مينه په څه ډول څرګندولای شئ؟

هېواد هغې سيمې ته ويل کېږي چې انسان پکې زېږېدلی او ستر شوی وي. له زېږېدو څخه تر لويېدو او په پای کې تر مړينې پورې انسان د هېواد له بېلابېلو نعمتونو څخه تغذيه کېږي، خوند اخلي او د ژوند د پايښت لپاره په ځان کې غوښتل شوې اړتياوې پوره کوي. هېواد له مور سره پرتله شوی. د اسلام په سپېڅلي دين کې جنت د مور تر پښو لاندې بلل شوی. له هېواد سره مينه، هغې ته خدمت او خپلو هېوادوالو ته د خير ښېګېڼې رسول هم د دنيا او اخرت د نېکمرغۍ لامل او هم د الله جل جلاله د رضا د ترلاسه کولو له لارې جنت ته د ننوتلو وسيله کېږي.

له هېواد سره مینه څه معنا لري؟

مینه یو خالي او مجرد نوم نه دی چې یوازې په اخیستلو یې د یو چا دنده سرته ورسېږي او مسؤولیت یې له غاړې ولوېږي. بلکې مینه د یو لړ معیارونو پوره کول دي. مینه ځان د یو لړ اصولو تابع کول دي. موږ وایو، له خدایﷻ سره مینه لرو، له دین سره مینه لرو، له مور سره مینه لرو، له پلار سره مینه لرو، له مشرانو سره مینه لرو، له خپلوانو سره مینه لرو، له الوتونکو سره مینه لرو، له ځارویو سره مینه لرو او داسې نور. آیا دا هر څه همدلته پای ته رسېږي او که له دې ځایه پیلېږي؟ نه، له یو شي، چا، ځای یا بل هرشي سره مینه د یو پیل او آغاز نوم دی نه د پای او انجام. د بېلګې په توګه:

له اللهﷻ سره مینه لرل، پر هغه ایمان راوړل، د هغه عبادت او د مخلوق خدمت کول، د هغه امر او نهې منل، د هغه د رضا لپاره له خپلې رضا تېرېدل، د هغه د خوښۍ لپاره د هغه له دوستانو سره مینه او د هغه له دښمنانو سره دښمني کول دي... که دا چارې څوک سرته ورسوي، نو ویلای شي چې له اللهﷻ سره مینه لري. که نه، هسې تشې خبرې او لاپې دي.

همدا راز له مور او پلار سره مینه لرل د هغو دندو او وجایبو سرته رسول دي چې د مور او پلار د خوښۍ او رضا لامل کېږي. د بېلګې په توګه، د هغوی خبره منل، د هغوی خدمت کول، له هغوی سره نیکي او احسان کول، د هغو کارونو، نه کول چې د هغوی د خپګان لامل کېږي، د اړتیا پر مهال د هغوی خدمت کول او داسې نور. له خپلوانو، مشرانو، کشرانو، ګاونډیانو، الوتونکو او نورو سره مینه د همدغو کارونو د رسولو معنا لري. یعنې د داسې کارونو سرته رسول چې د هغوی د خوښۍ، سوکالۍ او نېکمرغۍ لامل کېږي او له هغو کارونو ځان ژغورل چې د هغوی د خپګان، نارضایتۍ او زیان لامل کېږي.

له هېواد سره د مینې ادعا هم د یو لړ دندو، مسؤولیتونو او معیارونو سرته رسول دي. له یوې خوا له هېواد سره مینه د [حب الوطن من الایمان] پر بنسټ د ایمان د ټینګښت غوښتنه ده او له بلې خوا د هغو مسؤولیتونو سرته رسول دي چې په یو هېواد کې د یو اصلي اوسېدونکي په توګه د یو چا پر غاړه پراته وي.

له هېواد سره مینه د یوه ځانګړي شخص یا فرد دنده نه ده، بلکې هر څوک، که لوی وي یا کوچنی، ځوان وي یا زوړ، بډای وي یا بې وزلې، حاکم وي یا رعیت، آمر وي یا مامور ... له هېواد سره د مینې احساس څرګندولای شي.

له هر چا سره باید دا فکر موجود وي چې څنګه او په کومه لاره کولای شي خپلو هېوادوالو ته په مستقیمه توګه خدمت وکړي چې هېواد ته په غیر مستقیمه توګه خدمت بلل کېږي. کوچنیان او ماشومان او همدارنګه تنکي ځوانان او پېغلې نجونې د لوست او زده کړې په ترلاسه کولو او علم

حاصلولو کولای شي له هېواد سره خپله مینه توده وساتي. یو سوداګر خپلو ملي ګټو ته په پام، د هغو توکو پر واردولو دې سوچ وکړي چې د هېواد اقتصادي او ملي ګټې، د خلکو روغتیا او کورنۍ حالت یې غوښتنه کوي. که یو سوداګر د توکو او مالونو د واردولو پر مهال دغو ټکو ته فکر وکړي، نو کولای شي له هېواد سره د مینې د لرلو ادعا وکړي.

همدارنګه یو ښوونکی که په دې فکر د هېواد لوڼو او زامنو ته لوست ورکړي، د هغوی په ښوونه او روزنه کې هلې ځلې وکړي چې سبا یې هېواد ودان او پر خپلو پښو ودرېږي، نو د هېوادپالنې ادعا کولای شي او د پوره درناوي وړ بلل کېږي. د هېواد نور بچیان چې که په هره دنده بوخت وي، که ډاکټران دي، که انجینیران دي، که پوځي افسران، سرتېري، څارنوالان، قاضیان، دیني عالمان، سیاستوال، قومي او ملي مشران، د خلکو استازي، لیکوالان، شاعران او فرهنګیان، کروندګر او نور کسبګر په دندو کې یوازې د الله ﷻ رضا او خلکو او هېواد ته یې خدمت یوازنۍ موخه وي، نو په زغرده ویلای شي چې هغوی له هېواد سره مینه لري او په دې توګه د درناوي وړ دي.

که د هېواد ټول خلک او اوسېدونکي په پورته روحیه او احساس کار وکړي او له لارې څخه د یوه اغزي له پورته کولو څخه نیولې، د چاپېریال د پاک ساتنې او هېواد تر سمسورتیا او سوکالۍ پورې هر کوچنی او لوی کار سرته ورسوي، نو لرې نه ده چې هېواد مو وده وکړي، ودان، اوسېدونکي یې نېکمرغه او د ښه او سرلوړي ژوندون خاوندان شي.

راځئ، د ماشومتوب او ځوانۍ له همدغه لومړي پیل څخه د هېوادپالنې لوست زده کړو، په ځانونو کې له هېواد سره د مینې روحیه او احساس، پر خپل هېواد د ویاړ او افتخار احساس او د شخصي ګټو پرځای د ملي ګټو د احترام او درناوي اصل وروزو او د یووالي او ورورګلوۍ په مینه لوی شو. له دې لارې به مو له هېواد سره مینه ښودلې وي او د هېواد پالنې افتخار به مو ترلاسه کړی وي. د یوې همداسې ورځې په هیله!

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په دې اړه خبرې وکړي چې د هغوی په فکر له هېواد سره مینه څه معنا لري او دوی په همدغه عمر کې هېواد ته څه کولای شي. بیا دې د ډلو استازي د خبرو پایله نورو ته وړاندې کړي.

ارزونه

۱ –شخصي ګټې او ملي یا د ټولو ګټې څه شی دی؟ د شخصي ګټو پر ځای د ملي ګټو ترمخه کول څه معنا لري؟

۲ – که د یو چا په فکر او سوچ کې تل دا خبره پرته وي چې چاته زیان ونه رسوي او د خلکو خدمت وکړي، هغه ښه کارونه سرته ورسوي چې د ده په وس کې وي. له دې څخه څه مفهوم اخیستل کېږي؟

۳ – د یو تنکي ځوان په توګه به نورو ځوانانو ته ستاسو سپارښتنه څه وي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کورونو کې د هېوادپالنې د لارو چارو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکي او په بله ورځ دې د همدې مضمون په ساعت کې نورو ته ولولي.

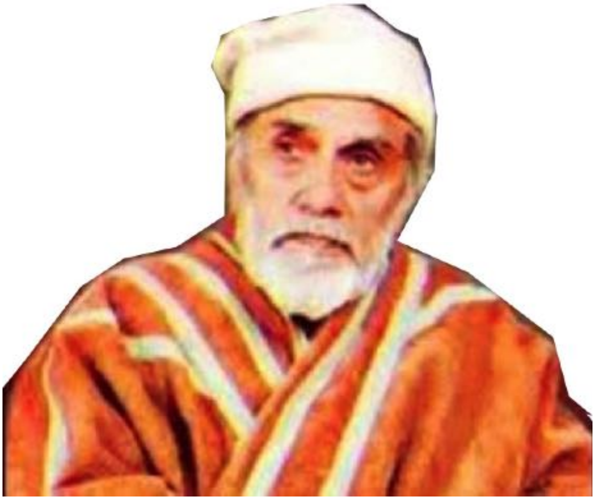

استاد خلیل الله خلیلي
(۱۲۸۶-۱۳۶۶ ل)

افغانستان د پوهانو، لیکوالو او شاعرانو زانګو ده. دې خاورې تل د تاریخ په اوږدو کې په خپلې غېږ کې مهم شخصیتونه روزلي دي چې په بېلابېلو لارو یې ټولنې او هېوادوالو ته په زړه پورې خدمتونه کړي دي. په دې لوست کې د هېواد یو نومیالی شخصیت او وتلی شاعر درپېژنو چې له ژوندلیك څخه یې د هېواد د ودانولو او پرمختګ لپاره ګټه واخلو.

استاد خلیل الله خلیلي د میرزا محمدحسین خان مستوفی الممالك زوی او په قوم ساپی و. د خپل مهال یو وتلی او نومیالی شخص تېر شوی دی. په ۱۲۸۶ لمریز کال کې د کابل ښار د جهان آرا په باغ کې سترګې نړۍ ته غړولې دي. محمدحسین خان مستوفی الممالك د کابل شمال ته د کوهستان د سیمې له لویانو او د خپل وخت د مهمو شخصیتونو له ډلې څخه ګڼل کېده.
خلیلي د ژوند له ستونزو سره مبارزه وکړه او د خپلې ذاتي وړتیا او لوړ همت له امله یې وکړای شول

د هنر او ادب له هر درمند څخه یوه ګېډۍ راټوله کړي. دری ادبیات او د منطق، تفسیر او حدیث په څېر نور علوم یې د خپل مهال له وتلو استادانو او پوهانو څخه تر لاسه کړل.
د شپاړس کلنی پر مهال یې د میربچه کوټ په ښوونځي کې د ښوونکي په توګه کار پیل کړ. وروسته د خپلې ورتیا له مخې د مالیې وزارت د منشي او وروسته د بلخ ولایت د مستوفي په توګه پرکار وګومارل شو. څه موده یې د مزارشریف د حاکم په توګه هم کار وکړ. دیارلس کاله یې په صدارت کې دنده سرته ورسوله. څه موده د کابل پوهنتون د استاد او د پوهنتون د مرستیال دندې هم سرته ورسولې. په ۱۳۳۰ لمریز کال کې د افغانستان د مطبوعاتو د مستقل ریاست او په ۱۳۳۲ لمریز کال کې د محمدظاهر شاه په دربار کې د ستر سلاکار او د پارلمان د وکیل په توګه دنده اجرا کړې ده. د ۱۳۵۰ لمریز کال په لومړۍ لسیزه کې یې لومړی په سعودي عربستان او وروسته په عراق کې د لوی سفیر په توګه دنده سرته رسولې او په همدې موده کې د سوریې، بحرین، کویټ، اردن، قطر او ابوظبي په هېوادونو کې د نااستوګن سفیر دندې پر مخ وړې دي. استاد خلیلي د خپلو لوړو خدمتو په خاطر د افغانستان د پوهنې لومړۍ درجه نښان او همدارنګه د فرانسې د دولت له خوا د جنرال دوګول اکادمیک نښان تر لاسه کړی دی. نوموړی د آسیایي او افریقایي هېوادونو د نړیوالو لیکوالو غړی او د افغانستان د تاریخ د اکادمۍ افتخاري غړیتوب درلود.
تر ټولو مهمه خبره داوه چې استاد د ادب په نړۍ کې لوړ مقام تر لاسه کړ او ډېر ژر د افغانستان د نومیالیو شاعرانو په لیکه کې وشمېرل شو.

د کډوالۍ پېر

د کمونیستانو په لاس د محمدداودخان د رژیم له رانسکورېدو وروسته، استاد د هېواد پرېښودو ته اړ شو. څه موده یې په امریکې کې تېره کړه، خو له هېواد سره د تودې مینې له امله یې هلته شپې ورځې سمې نه تېرېدې، د عمر په وروستۍ موده کې پاکستان ته ستون او له خپلو زرګونو هېوادوالو سره یوځای مېشت شو. د خپل هېواد افغانستان د آزادولو لپاره یې هلې ځلې ګړندۍ کړې. دلته یې هم زیات آثار ولیکل او د نړیوالو غوږونو ته یې د پردیو له یرغل څخه د خلاصون لپاره د افغانانو غږونه ورسول.
په پای کې یې له اتیا کاله ژوند وروسته، د ۱۳۶۶ لمریز کال د غویي د میاشتې په ۱٤ کې له هېواد څخه په دردمن زړه د پاکستان د اسلام آباد په یوه روغتون کې له نړۍ څخه سترګې پټې کړې او په پېښور کې د افغان کډوالو په هدیره کې په ډېر درناوي خاورو ته وسپارل شو.

د اروانښاد خلیل الله خلیلي د جسد پاتې شونې له ۲۵ کلونو وروسته د ۱۳۹۰ لمریز کال د غبرګولي په میاشت کې افغانستان ته ولېږدول شول او د کابل پوهنتون په باغ کې د سید جمالالدین افغان ترخنګ په رسمي مراسمو خاورو ته وسپارل شول. اروا دې ښاده وي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په خپلو کې د اروانښاد خلیل الله خلیلي په اړه خبرې وکړي او د خبرو پایله دې د خپلو استازو په واسطه نورو ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

۱ - استاد خلیل الله په کوم کال کې او چېرته زېږېدلی دی؟
۲ - د استاد خلیلي د مهمو کارونو نومونه واخلئ.
۳ - د هېوادپالنې په اړه د استاد خلیلي د احساساتو په اړه خپل معلومات نورو ته بیان کړئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د استاد خلیل الله خلیلي ژوندلیک ولیکي او په ترڅ کې دې له نورو درسي کتابونو څخه د هېوادپالنې په اړه د هغه یو څو بیتونه راوړي.

د وطن حق

د وطن حق شعر د پښتو د خوږ ژبي ولسي شاعر، ارواښاد ملنگ جان دی. د ملنگ جان اصلي نوم محمد امين و. وروسته يې په ملنگ جان شهرت وموند. ملنگ جان پر هېواد مين شاعر و. نوموړی په ۱۲۹۳ لمريزکال کې د ننگرهار ولايت د بهسودو په چمیارکلي کې زېږېدلی دی. پلار يې ملك عبدالشكور نومېد چې په دريکلنۍ کې ترې يتيم پاتې شو. په پنځلس کلنۍ کې يې د شعر ژبه وياند‌ه شوه او د ملنگ جان په نامه يې په خوږو نغمو پيل وکړ. په شل کلنۍ کې يې لومړۍ ترانه د اتحاد مشرقي (ننگرهار) په ورځپاڼه کې خپره شوه. دا هغه مهال و چې شعرونه او نغمې يې د سندرغاړو خولو ته رسېدلې وې او د نامه خاوند شوی و. په ۱۳۲٤ کال کې په کابل راډيو کې د پښتو موسيقۍ د منتظم په توگه وټاکل شو. د ننگرهار ډېری ولسي سندرغاړي د ملنگ جان شعرونه وايي، ځکه له يوې خوا يې ظالم غندلی او له بلې خوا يې له هېواد او هېوادپالنې سره ډېره مينه ښودلې ده. داسې کوم پښتون سندرغاړی به پيدا نشي چې د ملنگ جان شعرونه يې ياد نه وي. د ملنگ جان د شعرونو ټولگه د «خوږې نغمې» په نامه چاپ شوې دي.
له بده مرغه دغه خوږ ژبی ولسي شاعر د ۱۳۳٦ کال د لړم په لسمه نېټه له کابل څخه جلال آباد ته د تگ په لاره کې د موټر د چپه کېدو له امله د مرگ کومې ته وغورځېد. جنازه يې په پلرنۍ هديره کې خاورو ته وسپارل شوه.
د ملنگ جان له دې خوږې ترانې څخه له هېواد سره د هغه عشق او مينه پوره ښرگندېږي:

دا زموږ زیبا وطن

دا زموږ زیبـــا وطن   دا زموږ لیـــلا وطن
دا وطن مو ځـــــان دی
دا افغانســــــــتان دی
دا د مینې کـــور زموږ   دا د پلرو گـــور زموږ
نه ورکـــوو چـــا لره   دا د سترگو تور زموږ
نه دی د بل چـا وطن   دا دی د شېرشاه وطن
کور د خوشحـال خان دی
دا افغانســــــــتان دی
دا وطن دی ځان زموږ   دا وطن ایمـان زموږ
وایي په خـــاپوړو کې   داسې ماشومـان زموږ
دا مـــو د بابا وطن   دا مـــو د دادا وطن
په موږ باندې ډېر گـران دی
دا افغانســــــــتان دی
ځار يې له سیندونو شم   ځار يې له ډاگونو شم
ځار يې له خوړونو شم   ځاریې له دې غرونو شم
دا زموږ آشنـــا وطن   درد لــه مو شفا وطن
زړگی مې پرې روښان دی
دا افغانســــــــتان دی
دا وطن زیارت زمـوږ   دا وطن نعمـت زموږ
دا وطن په دې دنیـــا   دی لکـه جنت زموږ
دا وطن صفـــا وطن   زړه د ایشیـــا وطن
ژوندون د ملنگ جان دی
دا افغانســــــــتان دی

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو کې په دې اړه خبرې وکړي چې پورته ترانه ترکومه بریده د هېوادپالنې روحیه راڅرګندوي؟ وروسته دې د ډلو استازي د خبرو اترو پایله نورو زده کوونکو ته ووايي.

ارزونه

١ –د ملنګ جان د پورته ترانې مفهوم څه شی دی؟

٢ - د ملنګ جان د ژوند او شعرونو په اړه څه فکر کوئ؟

٣ - ولې مور ته خپل هېوادګران دی او ستاینه یې کوو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په کورونو کې د ملنګ جان پورته ترانه په روان نثر ولیکي او ټولګي ته دې راوړي.

ملي ګټې

ملي ګټې څه شی دي ؟ ملي ګټې د ملتونو په پیاوړتیا او پایښت کې څه رول لري؟ ولې ملتونه د خپلو ملي ګټو د لاسته راوړلو لپاره ډېر ټینګار کوي؟ د ملي ګټو له لاسه ورکول د یو ملت لپاره څه زیانونه لري؟

په دې لوست کې پورته پوښتنو ته ځوابونه ورکول کېږي.

ملي ګټې څه شی دي؟

ملي ګټې هغو ګټو ته ویل کېږي چې د هېواد د ټولو اوسېدونکو له ژوند، ګټو او ویاړ سره مستقیمې اړیکې لري. اړوند دولتونه یې د خپلو ولسونو په استازیتوب په ودې او ساتنې کې هلې ځلې کوي او د کور دننه او بهر یې د تحقق لپاره ټینګار کوي.

د ملي ګټو اړخونه

ملي ګټې له دین، معنوي ارزښتونو، استقلال، ځمکنۍ بشپړتیا، امنیت، اقتصادي پرمختګ، ملي ویاړ، تاریخ، فرهنګ او داسې نورو څخه عبارت دي او په لنډ ډول لاندې بیانېږي:

دین او معنوي ارزښتونه

د ملي ګټو په لیکه کې یو هم دین او معنوي ارزښتونه دي. دیني او معنوي ارزښتونه د مسلمانانو د ژوندانه د ټولو اړخونو اساس او بنسټ شمېرل کېږي. د ملي ګټو په لیکه کې ددغو ارزښتونو ساتل د دولت او هېوادوالو ګډه مسؤولیت دی. په لومړي ګام کې د یوه مسلمان ملت په توګه زموږ د بریالیتوب او پیاوړتیا راز زموږ د دیني او معنوي ارزښتونو په ساتلو کې پروت دی؛ ځکه دین او معنویت یو داسې اساسي بنسټ دی چې زموږ پلرونو او نیکونو د تاریخ په اوږدو کې د خپلو سرونو په بیه ساتلی او موږ ته یې د میراث په توګه پرېښی دی. دیني ارزښتونو ته د درناوي له لارې یې پر ستونزو بری تر لاسه کړی او د نورو ولسونو تر منځ یې د یوه ژوندي او تلپاتې ولس په توګه خپل دریځ ساتلی دی.

ځمکنۍ بشپړتیا

ځمکنۍ بشپړتیا؛ د ټاکلو او پېژندل شوو پولو په محدوده کې د یوې ټوټې خاورې او سیمې درلودل دي. دا خاوره یا سیمه د هېواد په نامه پېژندل کېږي او د نړیوالو اصولو له مخې د هغه خاورې د اوسېدونکو شتمني بلل کېږي. بېلابېل ولسونه، قومونه، قبیلې یو له بل سره په ورورولۍ او ملګرتیا یکې ګډه ژوند کوي او یو د بل لاس او پښې بلل کېږي. له دې امله لازمه ده چې دا قومونه او ولسونه د هېواد پالنې په احساس لاسونه سره ورکړي او خپلې ټولې غوښتنې د خپل هېواد د ځمکنۍ بشپړتیا تر سیورې لاندې ولټوي. د خپلې خاورې او هېواد د ساتلو او پرمختګ لپاره په ګډه کار وکړي او پرې نږدي چې دا ګټې له ګواښ سره مخامخ شي. د اړوند دولت او ولس ټوله نېکمرغي او سوکالي په همدغو ملي ګټو کې نغښتې ده.

امنیت

په یو هېواد کې د ملي ګټو بل اړخ د امنیت تأمین دی. له ډار او ګواښ پرته ژوند ته امنیت ویل کېږي. امنیت په جګړو، تاوتریخوالي، اخ و ډب او د یوه بل پر وړاندې د زغم د نه موجودیت له امله ګډوډېږي. له امله یې د خلکو ژوند کاواکه او له ګواښ سره مخامخ کېږي. د ژوندانه د ډېرو لومړنیو اړتیاوو د ترلاسه کولو پر وړاندې خنډونه رامنځ ته کېږي. ددې تر څنګ ښایي د یو هېواد اوسېدونکي له ذهني پلوه هم د امنیت او خوندیتوب احساس وکړي او له داسې کوم ګواښ سره مخامخ نشي چې د ژوند عادي بهیر یې ګډوډ شي.

دا د حکومت دنده ده چې په بیلابیلو سیاسي، ټولنیزو او اقتصادي ډګرونو کې د خلکو امنیت خوندي کړي چې هېواد وال وکړای شي په سوله او امنیت کې ژوند وکړي او خپل هېواد ودان کړي.

خدای جل جلاله په قرآن کریم کې پر قریشو غبرګ کړی چې له ډار څخه یې خوندي کړي او له لوږې یې ژغورلي دي. دا دواړه لوی نعمتونه دي چې ښایي درناوی یې وشي.

اقتصادي سوکالي

له شک پرته د اقتصادي او معیشتي سوکالۍ تأمین د ټولو ملتونو اساسي او مهمه غوښتنه او د هغوی د ملي ګټو برخه ده. کمزوري، لوږه او بېکاري د ملي ګټو له رښتینولۍ سره زیات واټن لري.
اقتصادي سوکالۍ ته د رسېدو یوه لاره د کورنیو طبیعي کانونو او شتمنیو را ایستل او د بهرنیو پانګو اچولو جذب دی.
الحمد لله، زموږ هېواد د طبیعي شتمنیو او بشري استعدادونو له مخې بډای دی. دولت ته ښایي د ملت په ملګرتیا او مرسته له دغه خدایي پانګې څخه ګټه واخلي، خلک له بې وزلۍ او احتیاج څخه وژغورل شي چې ځانونو ته یو سوکاله ژوند جوړ کړي.

پیاوړتیا

د دولتونو د پیاوړتیا ځواک د هغه هېواد په طبیعي موقعیت او د خلکو په هلو ځلو پورې تړلی دی. لکه د سیاسي جغرافیاوي موقعیت (جیوپولیتیک) له پلوه په یوه او مناسبه سیمه کې د یو هېواد واقع کېدل او یا د طبیعي زېرمو، لکه نفت، ګاز او نورو کانونو شتون او استخراج، خو اکتسابي ځواک او نفوذ د یو هېواد په علمي، اقتصادي، تخنیکي، پوځي، نفوسو او نورو په پرمختګ پورې تړلی دی. هغو هېوادونو ته غښتلي هېوادونه ویل کېږي چې په آسانه ډول خپلې موخې لاس ته راوړي او په سیمه ییزو او نړیوالو مسایلو کې نفوذ او لوی لاس ولري.

خپلواکي یا استقلال

د خپلواکۍ درلودل د ملي ګټو مهمه برخه بلله کېږي. خپلواکي؛ یعنې په ټاکنو او پرېکړو کې خپله خوښه او لوی لاس درلودل. خپلواک هېواد هغه هېواد ته ویل کېږي چې د ژوندانه په لارو چارو او د حکومتي او سیاسي نظام په ټاکلو کې له بشپړې آزادۍ څخه برخمن او د چا تر لاس لاندې نه وي. هېڅوک نشي کولای د زور له لارې پر چا یو نظام وتپي. خپلواکي په حقیقت کې د نورو ټولو نومول شوو ګټو پایله ده.

فعالیت

ځو تنه زده کوونکي دې د ملي ګټو په اړه لنډې خبرې وکړي. هڅه دې وکړي چې په دې اړه خپل بشپړ معلومات بيان کړي.

ارزونه

۱. ملی ګټې راوپېژنئ.
۲. د ملي ګټو ډولونه په لنډ ډول بيان کړئ.
۳. روښانه کړئ چې ولې دين او معنويت د ملي ګټو په ليکه کې شمېرل کېږي؟
٤. دولت او ملت بايد د خپل هېواد د ځمکنۍ بشپړتيا د ساتلو لپاره څه وکړي؟
٥. د امنيت په اړه خپل معلومات بيان کړئ او په اقتصادي سمسورتيا کې د هغه رول څه ډول دی؟
٦. اقتصادي سوکالي څنګه د ملي ګټو يوه برخه جوړوي؟
٧. د دولتونو د پياوړتيا ځواک پر څه شي ولاړ دی؟ بيان يې کړئ.
٨. خپلواکي څه ته وايي؟

کورنۍ دنده

د ملي ګټو په اړه يوه مقاله وليکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

ملي اتلان

افغاني خاوره د اتلانو زانګو ده. زموږ آزادي، خپلواکي، وياړنې او ملي حيثيت د هغو نارينه وو او مېرمنو د هاند او هڅو پايله ده چې په ستونزمنو او سختو شرايطو کې يې خپلې سينې سپر کړې او هېواد يې خوندي او ودان کړی دی. هغوی ددې خاورې اصلي بچيان او د تاريخ ملي اتلان ګڼل کېږي. په دې لوست کې له دغو يو شمېر اتلانو سره آشنا کېږو.

هر ولس او خاوره ځانته اتلان لري چې د هغه ولسِ خلک پرې وياړي. د هغوی نومونه او ياد تل په زړونو کې ساتي او درناوی يې کوي. اتلان معمولاً هغو اشخاصو ته ويل کېږي چې په ډېرو ناوړو او سختو شرايطو کې ډګر ته راوځي، خپل ځانونه د ستونزو د سمندر څپو ته اچوي او د خپل ولس ماته او توپان وهلې بېړۍ د برې ساحل ته رسوي.

زموږ هېواد افغانستان د شپاړسمې پېړۍ په لومړۍ نيمايي کې د هرات د تيموريانو له سقوط وروسته د درېو بهرنيو پوځونو؛ ايراني صفويانو، هندي بابريانو او د ماوراءالنهر د شيبانيانو تر بريدونو لاندې راغی. د نوموړو هېوادونو لاسوهنو څه ناخه دوې نيمې پېړۍ دوام وکړ، تر هغه چې ميرويس نيکه په ۱۷۰۹ م کال کې وکړای شول د تبرې کوونکو پر وړاندې بريالی او په کندهار

کې خپلواک حکومت جوړ کړي، خو عمر یې ورسره ملګرتیا ونه کړه او تر ډېرشو کلونو ډېر یې دوام ونه کړ.
د هوتکیانو د حکومت له پای ته رسېدو وروسته افغانستان یو ځل بیا د نادر افشار د ځواکونو تر بریدونو لاندې راغی. د نادر افشار تر وژل کېدو وروسته، احمد شاه بابا په ۱۷٤۷م کال کې افغانستان بېرته را ژوندی او یوه پیاوړې امپراتوري یې جوړه کړه، چې له آمو دریاب څخه د عرب تر سمندرګي او له سند څخه تر مشهده پورې یې پراخوالی درلود. دغه امپراتوري د احمد شاه بابا د اولادې تر منځ د توپیرونو او جنګ جګړو له امله کمزورې او په ۱۸۳۹ کال کې د انګلیسانو تر برید لاندې راغله.
افغانان د هېوادپالنې د احساساتو او د ازادۍ د روحیې پر بنسټ د خپلو اتلو مشرانو شاوخوا ته راټول شول، د انګلیسانو شړل یې خپله دیني او ملي دنده وبلله. د سردار وزیر محمد اکبرخان، میرمسجدي خان کوهدامني، نایب امین الله خان لوګري، عبدالله خان اڅکزي او نورو اتلانو تر مشرۍ لاندې راټول او د انګلیسي تېري کوونکو په وړاندې یې د جهاد بیرغ هسک کړ. په دې ډول د افغاني مجاهدینو او جنګیالیو په لاس د انګلیسانو لومړی تېری د مکناټن، برنیس او یو زیات شمېر افسرانو او سرتېرو په وژلو پای ته ورسېد او د هغوی نړیوال درېځ زیانمن شو.
د ۱۸۷۸ م کال د نومبر په میاشت کې انګلیسانو پر افغانستان بیا تېری وکړ او د ګندمک تړون یې پر امیر محمد یعقوب خان تحمیل کړ. د انګلیسانو واکمن سفیر او استازی، کیوناری د کابل بالاحصار ته راغی. افغانانو، چې د هېواد په اداره کې یې د پردیو لاسوهنه ولیده، د انګلیسانو پر وړاندې یې بیا په پاڅون لاس پورې کړ. کیوناری او د هغه عسکر یې په بالاحصار کې ووژل. افغانان د قومي مشرانو او مجاهدینو، لکه محمد جان خان وردګ، ملادین محمد مشک عالم، صاحب خان تره کي، سردار محمدایوب خان، محمد عثمان خان ساپي تګابی، میر بچه خان کوهدامني، غلام حیدر خان څرخي، ملالۍ او غازي ادې تر مشرۍ لاندې یو موټي شول او د هېواد په بېلابېلو سیمو کې یې د انګلیسي پوځونو پر خلاف بریدونه پیل کړل. د کندهار په جګړه کې د انګلیسانو څه د پاسه دولس زره عسکر ووژل شول او له افغانستان څخه یې وتلو ته اړ ایستل.
د یادولو وړ ده چې د انګلیس پر وړاندې په جهاد او مبارزه کې د نارینه وو تر څنګ مېرمنو هم فعاله ونډه درلودلې ده. یوازې پر افغانستان د انګلیسانو په دویمې جګړې کې د کابل د آسمایي غره په لمنو کې اته سوه پنځوس تنو مېرمنو ګډون کړی وو چې درې اتیا تنو یې د شهادت جامونه وڅښل. په کابل کې د غازي ادې او د میوند په جګړه کې د ملالۍ تلپاتې نومونه د تاریخ په پاڼو کې په زرینو کرښو لیکل شوي دي.

د شوروي پر خلاف په جهاد کې د افغانستان د ملي اتلانو ویاړنه

په ۱۳۵۸ م کال کې پخواني شوروي اتحاد زموږ پر هېواد برید وکړ. شوروي اتحاد هغه مهال د نړۍ له سترو هېوادونو څخه شمېرل کېده. د افغانستان مسلمانو خلکو په تش لاس له ایمان څخه په ډک زړه پر خدای جل جلاله باندې د توکل له لارې د شوروي اتحاد په سرو لښکرو چې د نړۍ پیاوړې وسله وال پوځونه بلل کېدل، پاځون وکړ. له لسو کلونو وسله وال جهاد وروسته یې شورویان له خپل هېواد څخه مات او ګوډ وایستل. افغاني مجاهدینو په دې وخت کې د باطل پر خلاف په حق مبارزه کې د بشري تاریخ یوه ستره ویاړنه ثبت کړه.

فعالیت

زده کوونکي دې په څو ډولو وېشل شي . یوه ډله دې پر افغانستان باندې د لاسوهنو او تېریو د لاملونو په اړه اوبله ډله دې د تېریو په له منځه وړلو کې د ملي اتلانو د رول په هکله په خپلو منځو کې خبرې وکړي او پایله دې د استازو له خوا په ټولګي کې ووایي.

ارزونه

۱. ملي اتلان څنګه کولای شي د پردیو د بریدونو او تېریو په شنډولو کې خپل رول ولوبوي؟
۲. د افغان او انګلیس د لومړۍ جګړې د ملي اتلانو او مبارزینو نومونه ووایئ.
۳. د افغان او انګلیس د دویمې جګړې افغان ملي اتلان څوک وو؟ نومونه یې واخلئ.
٤. غازي ادې او ملالـه د کومې جګړې اتلانې دي؟
۵. د شورویانو پر وړاندې د افغانانو د جهاد د بریالیتوب راز په څه شي کې نغښتی و؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د کورنۍ د غړیو، استادانو، فرهنګي شخصیتونو او تر لاس لاندې منابعو په مرسته د ملي اتلانو په هکله یو مطلب ولیکي او په ټولګي کې دې ووایي.

شهید محمد موسی شفیق

په مخکنیو لوستونو کې مو د هېواد د سترو پوهانو، لیکوالو، شاعرانو او ملي مشرانو په اړه لږ او ډېر معلومات ترلاسه کړل. دلته د هېواد یو وتلی شخصیت در پېژنو. دغه نومیالی شخصیت، شهید محمد موسی شفیق دی. ګران هېواد، افغانستان ته به د اروښاد شفیق ارزښتناک خدمتونه د تل لپاره د ټولو په زړونو کې پراته وي.

شهید محمد موسی شفیق د مولوي محمد ابراهیم کاموي زوی په ۱۳۰۸ هـ. ش کال د کابل په ښار کې نړۍ ته سترګې وغړولې. لومړنۍ زده کړې یې د ننګرهار ولایت د کامې په ولسوالۍ کې په خپل پلرني ټاټوبي او په کابل ښار کې سرته ورسولې. ثانوي زده کړې یې د ننګرهار ولایت د نجم المدارس په مدرسه او د کابل په عربي دارالعلوم کې بشپړې کړې.
په شاهي دار التحریر کې له یو څه وخت ماموریت وروسته د لوړو زده کړو لپاره مصر ته واستول شو او هلته یې د الازهر په اسلامي پوهنتون کې د لیسانس او ماسترۍ تر درجې پورې زده کړې وکړې. د نورو لوړو زده کړو لپاره د امریکا متحده ایالاتو ته لاړ او له هغه ځای څخه یې د پرتله ییزو (مقایسوي) حقوقو په څانګه کې د ماسترۍ دویم بری لیک تر لاسه کړ.

محمد موسی شفیق د زده کړو له سرته رسولو وروسته هېواد ته راستون او د عدلیې وزارت د تقنین په څانګه کې یې کار پیل کړ. لږه موده وروسته د خپلې وړتیاله مخې د همدغه وزارت مرستیال وګومارل شو.
د عدلیې په وزارت کې د مختلفو قوانینو او اصولنامو تسوید او تدوین د شهید محمد موسی شفیق له ارزښتناکو کارونو څخه شمېرل کېږي. د شهید محمد موسی شفیق له دندو څخه یوه هم د مصر په عربي جمهوریت کې د سفارت دنده وه. د افغانستان او مصر د اړیکو لانژدې والی د شهید محمد موسی شفیق له بریاوو څخه شمېرل کېږي.
شفیق د خپلې وړتیا او جدیت له مخې د افغانستان د بهرنیو چارو د وزیر په توګه و ټاکل شو. ډېر وخت لا نه و تېر شوی چې په ۱۳۵۰ لمریز کال کې د افغانستان د صدراعظم په توګه غوره او وټاکل شو.
شفیق ځوان، هڅاند او زیارکښ صدر اعظم و. هغه هیله درلوده چې ګران هېواد، افغانستان، یې ګړندی پرمختګ وکړي.
شهید محمد موسی شفیق د ۱۳۵۱ لمریز کال له وچکالۍ ځپلو خلکو سره د مرستې لپاره د حل یوه معقوله لاره و سنجوله او د نړېوال بانک مرستې یې تر لاسه کړې.
د شهید محمد موسی شفیق د صدارت د وخت له کارونو څخه، د صنعتي پرمختیایي بانک او داسې نورو اقتصادي پروژو پلې کول یادولای شو.
شهید محمد موسی شفیق، عالم، لیکوال، ادیب، حقوقپوه، ډیپلومات او ښه سیاستمدار و چې پر ملي ژبو، پښتو او دري سربېره یې په عربي، انګلیسي او فرانسوي ژبو پوره برلاسی درلود.
د شهید محمد موسی شفیق له نورو غوره کارونو څخه د افغانستان له راډیو څخه د لمانځه په وخت د آذان خپرول او د حکومتي ادارو له خوا د دیني عالمانو او نورو مسلمانو دعوت کوونکو د ځورولو مخنیوی و چې د مسلمانو هېوادوالو له خوا یې تود هرکلی وشو.
شهید محمد موسی شفیق د ۱۳۵۲ لمریز کال د سرطان په ۲۶ نېټه د پوځي کودتا په ترځ کې له کار څخه ګوښه شو او د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د اوومې نېټې له کمونیستي خونړۍ کودتا وروسته زنداني او د کمونیستي رژیم د جلادانو له خوا په مظلومانه توګه په شهادت ورسېد.
موږ، د افغانستان مسلمان ولس، به هېڅکله د خپل هېواد د ملي شخصیتونو او ملي مشرانو خدمتونه هېر نه کړو، د هغوی د درناوي وړ کارونه به د لارې مشال کړو او د هغوی په حق کې به د خیر او مغفرت دعا کوو.

فعالیت

زده کوونکي دې د شهید محمد موسی شفیق د خدمتونو او کارنامو په هکله یو له بل سره مباحثه وکړي.

ارزونه

۱- شهید محمد موسی شفیق چېرته پیدا شوی، خپلې لومړنۍ او ثانوي زده کړې یې چېرته بشپړې کړې دي؟

۲- د شهید محمد موسی شفیق د تر ټولو ارزښتناکو دندو نومونه واخلئ.

۳- د شهید محمد موسی شفیق مهمې کارنامې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د شهید محمد موسی شفیق د شخصیت او کارنامو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

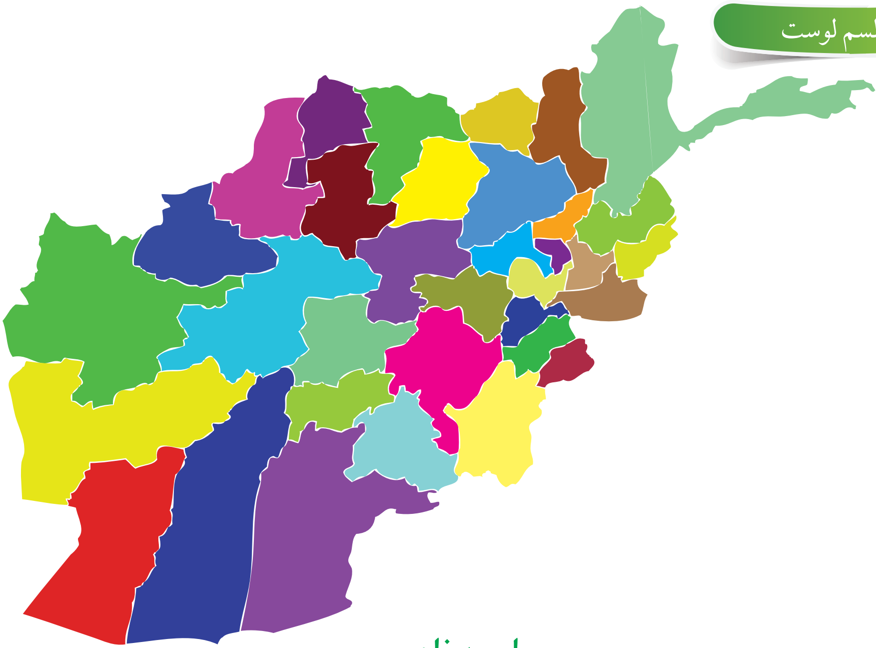

ملي پیغام

ملي پیغام هغه غږ دی چې د ټولنې افرادو ته د اسلامي وروروليو، برابرۍ، عدالت، زړه سوي، سوکالۍ، سربښندنې، امنیت او خوندیتوب ډاډ ورکوي. ټولنه د ټینګښت، یووالي او پرمختګ لور ته بیایي. په پای کې د دنیا او اخرت سرلوړي او بریالیتوب د انسان په برخه کوي. په ملي پیغام کې ستر پیغام نغښتي او یو ملي ارمان پکې پروت دی. هغه څو واره ولولئ، پیغام او ارمان پکې پهګوته او د سرته رسولو لپاره یې هلې ځلې وکړئ، عبرت ترې واخلئ او د خپل راتلونکي ژوند مشال یې کړئ.

ملي پیغام

لکه نسیم د باغ ګلونو ته پیغام دی زموږ
هدف د کار او د خدمت وطن او قام دی زموږ
موږه افغان ته یو قوي ملي وحدت جوړوو
د تفرقې د امتیاز په کور قیامت جوړوو

وراني ويجاړې د وطن په خپل همت جوړوو
عدل انصاف او مساوات روح د نظام دی زموږ
لکه نسيم د باغ ګلونو ته پيغام دی زموږ
موږه په دين او په ملت باندې خپل سر ورکوو
د جفا غشو له سنګر غوندې ټټر ورکوو
واړه افغان ته د نهضت نوی خبر ورکوو
عقيده پاکه، پاک ايمان په پاک اسلام دی زموږ
لکه نسيم د باغ ګلونو ته پيغام دی زموږ
موږه تعميم د معارف په خپل وطن کې غواړو
نوی آهنګ د نوي ژوند په خپل چمن کې غواړو
دښمن د حق او حريت سر په کفن کې غواړو
خدمت د قام ته چې ولاړ وي پرې سلام دی زموږ
لکه نسيم د باغ ګلونو ته پيغام دی زموږ
وطن نه بد بد رواجونه رسومات ورکوو
رنځونه، لوږې، بې علمي او خرافات ورکوو
د کار له منځ منځه بې ځايه سکنات ورکوو
بنا پر حسن اعتماد باندې مرام دی زموږ
لکه نسيم د باغ ګلونو ته پيغام دی زموږ
ظلم رشوت تملق دروغ او هم خيانت نه منو
غواړو په زړه کې درد او رحم قساوت نه منو
سره همدرد يو بېدردي چې په رسميت نه منو
ملا، عالم، مخلص خادم ته احترام دی زموږ
لکه نسيم د باغ ګلونو ته پيغام دی زموږ
ملي مفاد پر شخصياتو مقدم دي موږ ته
حکم د دين، عالم او مشر محترم دی موږ ته
دفع د ظلم په بل ظلم هم ستم دی موږ ته
د قوم خادم چې وي هغه زلمی امام دی زموږ
لکه نسيم د باغ ګلونو ته پيغام دی زموږ

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو کې د لاندې بیتونو معنا او مفهوم څرګند کړي او د ډلو استازي دې نور ته ووایي.

«موږه افغان ته یو قوي ملي وحدت جوړوو
د تفرقې د امتیاز په کور قیامت جوړوو
ورانی ویجاړې د وطن په خپل همت جوړوو»

ارزونه

١ - د پورته شعر مفهوم څه شی دی؟
٢ - په پورته شعر کې کوم پیغامونه نغښتي؟ بیان یې کړئ.

کورنی دنده

د پورته شعر مفهوم په خپله ژبه په کتابچو کې ولیکئ او په بل ساعت کې یې ټولګي ته راوړئ.

له هېواد څخه د دفاع په لاره کې د افغانانو ملي یووالی

افغانستان د تاریخ په مختلفو پړاوونو کې د پردیو تر یرغلونو او بریدونو لاندې راغلی. ددې خاورې اوسېدونکو د بهرنیو تېري کوونکو په وړاندې خپل ټول اختلافونه یوې خوا ته پرېښې او په ټینګ هوډ، عزم او یووالي یې هغوی ته غاښ ماتوونکې ځوابونه ویلي دي. په دې لوست کې به د ګران هېواد په دفاع کې د خپلو نیکونو د سربښندنو په اړه معلومات تر لاسه کړو.

د سترو یرغلګرو ماتې

افغانستان د نړۍ په تاریخ کې د بشري تمدنونو لرغونې زانګوه ده. دغه سیمه د جغرافیایي او پوځي موقعیت له مخې د تاریخ په بېلابېلو وختونو کې د نړۍ د سترو یرغلګرو او ګاونډیو تر تېریو لاندې راغلې ده. ددې سیمې خلک، چې بېلابیل قومونه، توکمونه، فرهنګونه، ژبې او دودونه لري، د نړیوالو تېري کوونکو په وړاندې یو موټی شوي او هغوی ته یې سختې ماتې ورکړې دي.
زموږ د خاورې خلکو له میلاد څخه د مخه په څلورمه پېړۍ کې د لوی سکندر د یرغلونو پر وړاندې په مېړانه او یووالي د خپلې خاورې دفاع کړې ده. د سکندر د تېري کوونکو او نه ماتېدونکو لښکرو په ګډون یې هر یرغلګر ځواک ته ټکوونکې او کلک ګوزارونه ورکړې دي.

په ۱۹ او ۲۰ پیړۍ کې د برتانیې ښکېلاکګرې امپراتورۍ زموږ پر خاوره بریدونه وکړل، خو د نوموړې امپراتورۍ تېرې کوونکی پوځ څو څو ځلې ددې خاورې د زړورو او مسلمانو بچیانو د جهاد په واسطه له ماتې سره مخامخ شوی دی. د افغانستان او انګلیس د درېو مشهورو جګړو تاریخ د افغانستان د خلکو د یووالي، پیوستون، سرښندنې او اتلولیو ښه شاهد دی.
افغانستان لومړنی هېواد دی چې له انګلیسي ښکېلاکګرو څخه یې خپله خپلواکي تر لاسه کړې په سیمه او نړۍ کې تر ښکېلاک لاندې هېوادونو د خپلواکۍ او آزادۍ غوښتنې په ډګر کې مخکښ شوی دی.
د شلمې پېړۍ په وروستي نیمایي کې د نړۍ لوی قدرت، شوروي اتحاد د خپل پوځي قدرت په اوج کې پر افغانستان تېری وکړ. په لسګونو زره وسله وال ځواک، چې په پرمختللو پوځي تجهیزاتو سمبال و، د هوا او ځمکې له لارې یې زموږ پر هېواد برید وکړ.
د افغانستان مسلمان او زړور ملت په ټول هېواد کې د شوروي اتحاد د سور پوځ د تېري پر وړاندې ودرېد او په تش لاس، خو په ټینګ ایمان او هوډ د دې خاورې د ټولو اوسېدونکو په یووالي یې جهاد ته دوام ورکړ. یو نیم میلیون شهیدان یې ورکړل او په ملیونونو خلک مهاجر شول. په سلګونو زره یې معلول، کونډې او یتیمان شول، خو په پای کې یې د شوروي سور پوځ له خپل هېواد څخه ایستلو ته اړ ایست او ازادي یې تر لاسه کړه.

د تېری کوونکو پر وړاندې د افغانانو د بریالیتوب راز

ټول په دې پوهېږو چې کله افغانستان د تاریخ په بېلابېلو دورو کې د تېري کوونکو تر بریدونو لاندې راغلی، له پوځي پلوه د تېري کوونکو له ځواک سره د پرتلې وړ نه و. نو د نړۍ د لویو قدرتونو پر وړاندې د دغه ملت د بري لامل څه شی و؟
ددغه پوښتنې ځواب په یوې کلمې کې پروت دی؛ د افغانستان ولس یوازې د ایمان په ځواک او په هېوادنۍ مینې، یووالي، پیوستون او د سرښندنې په روحیه پر خپلو دښمنانو بری تر لاسه کړی دی.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. یوه ډله دې د انګلیس د ښکېلاک پر وړاندې د افغانستان د خلکو د جګړو په اړه خبرې

وکړي. بله ډله دې د پخواني شوروي اتحاد د تېري پر وړاندې د افغانستان د خلکو د يووالي او پيوستون او پر افغانستان باندې د تېرې په نتيجه کې د شوروي اتحاد د برخليک په اړه خبرې وکړي.

ارزونه

۱. ولې د افغانستان خاوره په بېلابېلو وختونو کې له بهرنيو بريدونو سره مخامخ شوې وه؟
۲. د تېري کوونکو پر وړاندې د افغانستان د خلکو چلن څرنګه و؟ آيا سترو ځواکونو ته يې سر ټيټ کړی او يا ورته تسليم شوي دي؟
۳. له ميلاد څخه دمخه په څلورمه پېړۍ کې زموږ خاوره د کوم نړيوال قدرت تر تېري لاندې راغله او د دغو تېري کوونکو پر وړاندې د افغانانو چلن څه ډول و؟
٤. د انګليس د ښکېلاک پر وړاندې د افغانانو جهاد په سيمه او نړۍ کې څه اغېز رامنځته کړ؟
٥. د شلمې پېړۍ په وروستۍ نيمايي کې زموږ پر خاوره د نړۍ د کوم قدرت له خوا يرغل وشو او پر افغانستان د دغو بريدونو د تېري کوونکي قدرت برخليک څه شی شو؟
٦. د بهرنيو نړيوالو تېري کوونکو د تېريو په وړاندې د افغانستان د خلکو د بري راز څه شی و؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لوست د موضوع په اړه اووه کرښې مقاله وليکي.

حب الوطن من الایمان

افغانستان زموږ ګران هېواد دی. ساتل او آبادول یې زموږ د ټولو افغانانو ګډه دنده ده. موږ هر یو کولای شو، په یو ډول نه یو ډول خپل هېواد ته خدمت وکړو، ودان یې کړو، د نړۍ له نورو هېوادونو سره یې په لیکه ودروو. خپلمنځي اړیکې ښې کړو، یو بل ته د ورورۍ لاسونه ورکړو او د خلکو ترمنځ یې اتفاق او اتحاد رامنځ ته کړو. دا احساس په ځانونو کې ژوندی کړو چې د ژوند د ټول بریالیتوب، پرمختګ او سوکالۍ راز په یووالي او یو د بل په منلو کې نغښتی دی.

ستاسو په اند له هېواد سره مینه څه معنا لري او د دغه مینې د لا پیاوړتیا لپاره څه کول په کار دي؟

هېواد زموږ ګډ کور دی. د کور هر یو غړی دنده لري د خپل کور د ودانولو، ښایسته کولو او د کورنۍ د غړو د خوشاله او سوکاله ساتلو لپاره کار وکړي او هرڅوک له خپل وس او توان سره سم یوه دنده پر مخ بوځي.

له هېواد سره مینه له موږ څخه غواړي چې د خپل هېواد څمکنۍ بشپړتیا، سیاسي، اقتصادي او فرهنګي خپلواکي خوندي کړو. خپله ژبه، فرهنګ او دودونه وساتو. ددې ترڅنګ د نورو هېوادونو د بریالیتوب رازونه ومومو، د هغوی له صنعت څخه ګټه واخلو، خپل صنعت او تولید پیاوړی کړو او له هغوی سره د ښو دوه اړخیزو اړیکو او ګډو مرستو لارې چارې ولټوو.

له بده مرغه اوس زموږ هېواد او هېوادوال له ناخوالو سره لاس او ګرېوان دي او کړوونکې او

ستونزمن ژوند لري. هېواد مو نه یوازې تر نورو هېوادونو وروسته پاته شوی، بلکې لا نور وران او ویجاړ شوی دی. له یوې خوا جګړو ځپلی او له بلې خوا یې بې وزلي، بېکاري او له علم او پوهې لرېوالی ځوروي. موږ د افغانانو او د دغه هېواد د اوسېدونکو په توګه دنده لرو چې خپل هېواد له دغه ناوړه حالت څخه راوباسو او خپل خلك او ولس نېکمرغه کړو.

د هېوادپالنې غوښتنه دا ده چې له خپلو شخصي ګټو تېر شو، ملي ګټې او ټولنیزې ګټې غوره وبولو او دمخه یې کړو او په خپل څنګ کې یو بل ومنو. په دې لاره کې له هېڅ ډول ستړیاوو او سرښندنو څخه ځانونه و نه سپموو.

زموږ دنده دا ده چې د هېواد د ورانۍ مخه ونیسو او د دې متل له بېځایه کارولو څخه ډډه وکړو چې: «نه کار هلته څه کار.» دا خپله ایماني او وجداني دنده وګرځوو چې هېواد، آباد، سمسور، خړوبه او ښېرازه کړو او د هغه د لا آبادۍ لپاره له رغند فکر او ګټور عمل څخه کار واخلو.

د هېواد د عامه شتمنۍ یوې ډېرې کوچنۍ برخې ته زیان رسول، د بېلګې په توګه له یوه دېوال څخه د یوې خښتې بې ځایه کول هم له هېواد سره دښمني ده. موږ ته ښایي یوازې په دې بسنه ونه کړو، چې هېواد مو ودان کړ، بلکې د هېوادپالنې اصلي معنا دا ده، هغه څوك چې هېواد ورانوي، لاس یې ونیسو او پر وړاندې یې خنډ شو.

زموږ هېواد پالنه دا نه ده چې په خپله بلهې وانخلو، بلکې د هېوادپالنې غوښتنه داده چې د بلهو اخیستلو مخه ونیسو او د خپل نظام د سمون لپاره هڅه او هاند وکړو.

ټولنیز احساس هم ټولنه او هم هېواد ښېرازه کوي اوهم یې وګړي سوکاله او د ښه ژوند خاوندان کوي.

که موږ هر یو د ټول افغانستان په اړه فکر وکړو او د افغان ولس د ښېرازه کولو لپاره په ګډه متې راونغاړو، نو بیا به مو هېواد ودان، پرمختللی او موږ به نېکمرغه شو.

یو شاعر له هېواد سره د مینې په اړه ډېر خوږ شعر ویلی دی چې ستاسو د احساس د پیاوړتیا لپاره یې دلته راوړو:

زما وطنه

ای زمـــا وطنـــــه د لعلونو خــــزانې زما
ستـــــا هره دره کې دي د تورو نښـــــانې زما
ستا سر چې وي ټیټ نو به زه شان او شوکت څه کړمه
ته چې خوار و زار یې زه به مال او دولت څه کړمه
ته چې وران ویجاړ یې زه به خوب او راحت څه کړمه
مسته به دې خاوره کړم په وینې مستانې زمـــا

ای زما وطنه

عقل مې ایرې شه ستا لپـــــــاره د فکرونو نه
سترګې مې قربان شـــه ستا لپاره د سوچونو نه
ځار شمه قــربان شم ستا د خاورو د کورونو نه
ستا زړه کې پرتې دي ټولې تلې زمانې زمـــــا
ای زما وطنه

یا به دې زه سیال کـــــړمه وطنه د جهـــــان
یا به ستا په پښو کې تورې خاورې کړمه ځـــان
ځان به درې ورې کړم خو تا به کـــــــړم ودان
نر یمه، پښتون یم تاته یادې افسانې زمـــــــا
ای زما وطنه

غني خان

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي او د پورته شعر د مفهوم په اړه دې خبرې وکړي، بیا دې د ډلو استازي نورو ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

١ - خو تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او و دې وایي چې د دوی په اند «حب الوطن من الایمان» څه معنا لري؟
٢ – یو تن زده کوونکی دې د شخصي او ملي شتمنیو توپیر څرګند او بېلګې دې وړاندې کړي.
٣ – دا مفهوم څنګه څرګندولای شئ چې شخصي ګټې په ملي ګټو کې نغښتې دي؟ یو تن زده‌کوونکی دې د نورو په وړاندې خپل نظر څرګند کړي.
٤ – دوه تنه زده کوونکي دې پورته ترانه په شکلي غږ ووایي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هېوادپالنې په اړه په کورونو کې یوه مقاله ولیکي او په بل ساعت کې دې يې ټولګي ته راوړي.

د افغان ولس ځانګړتیاوې

الله تعالی یو شمېر ولسونو ته ځینې خویونه او دودونه ورکړي وي چې په نورو ولسونو کې په روښانه ډول نه تر سترګو کېږي. دا دودونه او عادتونه د هغه ولس ځانګړتیاوې بلل کېږي. افغانان هم د ځینو صفاتو او خصلتونو له مخې د تاریخ په اوږدو کې ځلیدلي او د ویاړ چارې یې تر سره کړې دي. دا ویاړنې کومې دي او د کومو مهمو ځانګړتیاوو له مخې ویاړلی او پرتمین ولس بلل کېږي؟ په دې لوست کې به دې پوښتنو ته ځواب وویل شي.

د افغانستان خلکو ته الله تعالی ځینې ځانګړتیاوې ورکړې چې د هغو له امله د تاریخ په اوږدو کې نومیالي او سرلوړي پاتې شوي دي. د نړۍ په کچه سترې کارنامې لري، په سختو وختونو کې یې هم خپله خپلواکي ساتلې او هم خپلو ګاونډیو ولسونو او هېوادونو ته د لارې مشال شوي، له دې امله د نړۍ پوهانو افغانستان د آسیا زړه بللی دی.

کله چې د اسلام مبارک دین زموږ هېواد ته راورسېد، د افغانستان خلکو په ډېره مینه قبول او

د ختیځ او شمال په لور یې د هغه په خپرولو کې ستره ونډه سرته ورسوله. افغانانو انګلیسان په داسې وخت کې مات کړل، چې امپراتوري یې له ختیځه تر لویدیځه غځېدلې او لښکرې یې د هغه وخت تر ټولو سنبال پوځونه ګڼل کېدل. همدا راز افغانانو د شوروي سرو لښکرو ته په داسې حال کې ماتې ورکړه چې په لومړي سر کې دې ولس ته په مادي لحاظ د جهاد بریالیتوب یو ځه ناشونی کار برېښېده.

د افغانستان خلك ډېر غوره دودونه، خویونه او ځانګړتیاوې لري چې ځینې مهمې یې په لاندې ډول دي:

دینداري: د افغانستان وګړي مسلمانان دي، د اسلام د مبارك دین په لارویتوب ویاړي. د علماوو، اسلام ته د بلونکو او پر اسلام مینو خلکو درناوی کوي. له هغه چا کرکه کوي چې په دین کې لټي او تنبلي وښیي.

زیار او کوښښ: افغانان زیارکښ خلك دي، ستونزې او ربړې ګاللی شي، د سختو چارو په ترسره کولو کې له زغم ځخه کار اخلي. همدا خوی دوی ته وړتیا ورکوي چې د مېړانې دریځ وساتي او زور زیاتي ته سر ښکته نه کړي.

زړه سوی او انصاف: افغانان د زورورو په وړاندې د غرونو په څېر درېږي، خو پرکمزورو زور زیاتی بد ګڼي، په زړه سوي او د مظلوم په لاسنیوي ویاړي.

د امانت ساتل او وفا: افغانان د امـــــانت د ساتلو خوی خوښوي، په وعده وفا د مېړونو کمال شمېري، په امانت کې خیانت او د وعدې پر وړاندې جفا ناځواني او د شرم چاره بولي.

سرښندنه او ایثار: ایثار او قرباني په افغاني کلتور کې منل شوی غوره خصلت دی.د خپلو ګټو پر ځای د نورو ګټو ساتلو ته سرښندنه وایي. په دې خوی د بشري ټولنې تر منځ یووالی ټینګېږي او ټولنه د نېکمرغۍ په لور پر مخ ځي.

د پورته غوره خویونو تر څنګ ځینې نور ښه اخلاق لکه د ښځو درناوی، مېلمه پالنه، حیا او ناموس ساتنه هم د افغانانو له ځانګړتیاوو څخه شمېرل کېږي.

موږ د افغانستان د اوسني او راتلونکي نسل په توګه دا دنده لرو چې ښه خویونه پیاوړي او له ناوړو څخه ځان وساتو.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو کې د پورته ښو ځانګړتیاوو ترځنګ د افغانانو نور ښه خویونه هم ولیکي او له نورو ټولګیوالو سره دې یې شریک کړي.

ارزونه

۱. افغانان په تاریخ کې نومیالي خلك دي، د دې وینا په ثابتولو کې دوې بېلګې د دلیل په توګه وواياست.

۲. د افغانانو د دینداری، امانتداری او وفا ځینې بېلګې بیان کړئ.

۳. د زیارګاللو په وړتیا په یو ولس کې کوم کمالونه رامنځته کېږي؟

٤. زړه سوی، ایثار او قرباني څه ډول صفتونه دي؟

کورنۍ دنده

د خپلمنځي شخړو او جګړو د زیانونو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له یوه مخ څخه لږه نه وي.

شهید محمد هاشم میوند وال

زموږ هېواد د ملي اتلانو ټاټوبی دی. د هغوی یاد زموږ تېر تاریخ ژوندی کوي. موږ د هغوی د ژوند په لارو چارو پوهوي او لارښوونه راته کوي چې د هغو د پښو پر پلونو پل کېږدو او هېواد ته د خدمت وړ وګرځو. دلته د هېواد د یو بل نومیالي او پر هېواد او هېوادوالو مین شخصیت، محمدهاشم میوندوال یادونه کوو او د هغه ژوند ته یو ځغلند نظر اچوو.

شهید محمد هاشم میوندوال زموږ د ګران هېواد له وتلو سیاسي او فرهنګي څېرو څخه دی. محمد هاشم میوندوال د ملا عبدالحلیم زوی، پر ۱۲۹۸ لمریز کال په کابل ښار کې زیږېدلی دی. کورنی یې اصلاً د غزني ولایت د مقر ولسوالۍ اوسېدونکی وه.
میوندوال خپلې زده کړې د کابل ښار د غازي او حبیبیې په لیسو کې بشپړې کړې. د خپل لوړ استعداد له امله یې په مطبوعاتو او ژورنالېزم کې کار پیل کړ. نوموړي د انیس ورځپاڼې د مدیر، په هرات کې د اتفاق اسلام ورځپاڼې د مدیر، د دایرة المعارف د مدیر او وروسته د مطبوعاتو د مستقل رئیس په توګه دندې ترسره کړې دي. میوندوال د خپلې پوهې او سیاسي درایت له امله د بهرنیو چارو وزارت د سیاسي مرستیال، په پاکستان او د امریکا په متحدو ایالتونو کې د افغانستان

د سفير په توګه کار کړی دی.
میوندوال د مطبوعاتو او ډیپلوماسۍ په برخه کې ښه ځلېدلی او د هغه وخت په حکومت کې یې د مطبوعاتو د وزیر په توګه دنده سرته رسولې ده. میوندوال د خپلې وړتیا او پوهې پر بنسټ د هغه مهال د پاچا له خوا د افغانستان د صدر اعظم په توګه د وخت ولسي جرګې ته د باور تر لاسه کولو لپاره ورو پېژندل شو. میندوال د خلکو له استازو څخه د باور رایه تر لاسه او څه ناڅه دوه کاله یې د صدراعظم په توګه دنده سرته ورسوله.
میوندوال د خپلې صدارتي دندې پر مهال د افغانستان هر اړخیز پرمختګ ته، په ځانګړې ډول، پوهنې، لوړو زده کړو، صنعت او کرنې ته زیاته پاملرنه وکړه او په دې لاره کې یې بریالي ګامونه پورته کړل. میندوال هیله لرله افغانستان د یوه آزاد او مستقل هېواد په توګه له ګاونډیانو او نړۍ سره ښې اړیکې ولري؛ له همدې امله یې کوښښ کاوه چې له نړۍ سره د افغانستان ډپلوماتیکې اړیکې پراخې شي.
شهید میوندوال د هغه وخت د شوروي اتحاد له بد نیت څخه ډار درلود چې د کمونیزم د پراخېدو مشري یې کوله، ځکه خو یې هڅه وکړه په افغانستان کې د شوروي اتحاد د اغېز او د کمونیستي افکارو د خپرولو مخه ونیسي.
میوندوال د رسمي کارونو ترڅنګ د قلم او لیکوالۍ لېوال و، له دې امله یې فرهنګي کارونو ته ځانګړې پاملرنه درلوده.
مرحوم محمد هاشم میوندوال په هېواد کې د ټولنیز عدالت د ټینګښت، د بې وزلۍ او وروسته پاتېوالي د له منځه وړلو په لاره کې هلې ځلې او مبارزه وکړه.
شهید میوندوال وصیت کړی و چې له مړینې وروسته یې شخصي شتمني او استوګنځی بیت المال ته وسپارل شي.
په افغانستان کې شوروي پلوو کمونیستي بهیرونو شهید محمد هاشم میوندوال د خپل نفوذ او کمونیستي مفکورو د خپرولو پر وړاندې ستر خنډ باله، له همدې امله یې د ۱۳۵۲ هـ. ش. کال د سرطان د ۲۶ نېټې له کودتا وروسته د یوې توطیې په ترڅ کې بندي او وروسته یې په شهادت ورساوه.
له شهید استاد منهاج الدین ګهیځ وروسته، محمد هاشم میوندوال لومړنی ځلېدلی شخص و، چې د کمونیزم د پلویانو په لاس په شهادت ورسېد.
افغانان به د خپل ګران هېواد د پرمختګ او ترقۍ لپاره د شهید محمد هاشم میوندوال خدمتونه هېر نه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې پر دوو ډلو وویشل شي، لومړۍ ډله دې د شهید محمد هاشم میوندوال د فرهنګي فعالیتونو په اړه او دویمه ډله دې د نوموړي د سیاسي خدمتونو په اړه یو له بل سره خبرې اترې وکړي او لنډیز دې ټولګیوالو ته واوروي.

ارزونه

۱- محمد هاشم میوندوال څوک و او چېرته زیږېدلی و؟
۲- د شهید محمد هاشم میوندوال د مهمو دندو نومونه واخلئ.
۳- شهید میوندوال د افغانستان د پرمختګ لپاره څه خدمتونه کړي دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د شهید محمد هاشم میوندوال په اړه معلومات تر لاسه او په ټولګي کې دې بیان کړي.

ولې له خپل هېواد، افغانستان سره مینه لرو؟

افغانستان زموږ ښکلی هېواد دی. موږ له خپل هېواد سره مینه لرو. تل د خپل هېواد د پرمختګ او سمسورتیا او د هېوادوالو د سوکالۍ په فکر کې یو. له هېواد سره مینه او دوستي له هېواد سره د وفادارۍ نښه ده. په دغه لوست کې په دې اړه لا زیات معلومات تر لاسه کوو.

د افغانستان مادي او معنوي شتمني

موږ باید د خدای جل جلاله شکر پرځای کړو؛ ځکه په خپله مهربانۍ سره یې موږ له نیستۍ څخه هست کړي او د ژوندانه له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، موږ یې د افغانستان په نامه په یوه اسلامي هېواد کې پیداکړي یو. زموږ هېواد افغانستان له طبیعي پلوه د نړۍ له ښکلو هېوادونو څخه شمېرل کېږي. دغه هېواد د لوړو دنګو غرونو او ځپاندو سیندونو، شنو درو او هوارو دښتو په لرلو د هر لیدونکي سترګو ته روښنایي ورکوي او زړونه یې غوړوي.

دغه راز زموږ هېواد تر ځمکې لاندې شتمنیو له امله د سیمې د هېوادونو په پرتله ډېر بډای هېواد دی. ګرانبیه ډبرې یې نړیوال شهرت لري، لکه، د بدخشان لعل یې د خاصو او عامو متل دی.

د افغانستان خاوره کرنیزه او د څارویو روزنې ته برابره ده. افغانستان ډېره ښه هوا او اوبه لري، اوبه یې خوږې او رنې، خواړه یې گټور او مېوې یې خوږې او خوندورې دي. افغانستان د ځیرکو او پوهو خلکو د موجودیت له امله د لرغونو زمانو راهیسې د بېلابېلو تمدنونو زانگو وه. بلخ د تاریخ له ډېرو لرغونو مدنیتونو او ښارونو څخه شمېرل کېږي.
زموږ هېواد افغانستان په خپله غېږ کې نابغه گان، پوهان او مشران روزلي دي چې کتابونه، آثار او افکار یې په بېلابېلو علومو او فنونو کې د بشري او اسلامي ویاړنو او فرهنگونو یوه برخه جوړوي. د امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله علیه، ستر عارف خواجه عبدالله انصاري، امام ابو احمد غزالي، ابوریحان البیروني، ابن سینای بلخي، سنایي غزنوي، مولانا جلال الدین محمد بلخي، پیر روښان، عبدالرحمان بابا، خوشحال ختک، میا فقیرالله جلال آبادي او سید جمال الدین افغان په څېر پوهان، حکیمان، فیلسوفان، متصوفان او د تورې او قلم خاوندان لري.

افغانستان پر موږ گران دی

د افغانستان خلک خدای پال، متدین او پر آزادۍ مین دي. خپل هېواد ورباندې گران دی. که کله دا هېواد د دښمنانو تر بریدونو لاندې راغلی او یا له گواښ سره مخ شوی، افغانان د همدغو ښو ځانگړتیاوو د لرلو له امله په یووالي او اتفاق راپاڅېدلي او له خپل هېواد څخه یې دفاع کړې ده. د شلمې پېړۍ په لومړیو کې انگلیسانو او په دې وروستیو کې د پخواني شوروي اتحاد سرو لښکرو زموږ د هېواد د نیولو او زموږ د دیني او ملي ویاړنو تر پښولاندې کولو لپاره بریدونه وکړل، خو د افغانانو له سخت غبرگون سره مخامخ او سرماتي او غاښ ماتي له هېواد څخه وتلو ته اړ ایستل شول. د همدغو ځانگړتیاوو او خویونو له مخې افغانستان د نړۍ د امپراتورانو د مړستون او هم د آسیا د زړه په نامه یاد شوی دی.
له همدې امله موږ له خپل هېواد افغانستان سره د زړه له کومې مینه لرو او د هغه له پولو څخه د دفاع لپاره هر ډول سرښندنې ته تیار یو. موږ په خپل اسلامي هېواد، متدینو، سرښندونکو او باتورو خلکو ویاړو.
موږ سبق وایو او زیار باسو چې د هېواد په گټورو غړو بدل شو او د خپل هېواد د ودانۍ او بیارغاولو لپاره کار وکړو. هېواد پالنه د وفادارۍ او مېړانې نښه ده. موږ د افغانستان اوسېدونکي، ټول له یو بل سره خویندې او ورونه یو، یو له بل سره مینه لرو او درناوی یې کوو.

هېوادپالنه له نورو خلکو څخه د کرکې کولو په معنا نه ده

باید هیره نه کړو هېوادپالنه په دې معنا نه ده چې موږ له نورو ملتونو او هېوادونو څخه کرکه ولرو او نورو ته په سپک نظر وګورو. موږ د بشري ټولنې يوه برخه يو. له دې امله ټولو سوله غوښتونکو او خیرغوښتونکو انسانانو ته درناوی لرو، په تېره بیا له مسلمانانو سره په هر ځای کې چې وي، مینه لرو او درناوی يې کوو. ټول مسلمانان له يو بل سره خويندې او وروڼه دي. که هېوادونه مو جلا دي، زړونه مو يو دي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. د افغانستان د ديني او فرهنګي وياړنو په هکله دې خبرې وکړي او په پای کې دې نتیجه د خپل استازي په واسطه ټولګیوالو ته وړاندې کړي.

ارزونه

١. موږ ولې د خدای جل جلاله شکر اداء کوو؟

٢. ولې افغانستان په لرغونو وختونو کې د بېلابېلو تمدنونو زانګو وه؟

٣. د افغانستان خلکو د اسلام پر سپېڅلي دين له مشرف کېدو وروسته اسلام ته څه خدمت وکړ؟

٤. د افغانستان د دوو سترو پوهانو نومونه واخلئ

٥. د افغانستان خلکو د شلمې پېړۍ په لومړيو او وروستيو کې کومې امپراتورۍ ته ماتې ورکړه؟

٦. ولې افغانستان د امپراتوريو مړستون نومول شوی دی؟

٧. ولې پر موږ خپل هېوادګران دی؟

٨. هېواد پالنه له نورو څخه د کرکې په معنا نه ده. دغه مطلب بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د هېواد پالنې په اړه يوه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

آزادي د الله تعالی نعمت او انساني حق دی

آزادي څه مفهوم لري؟ په تېرو زمانو او بشري تمدنونو کې ازادي څنګه وه؟ اسلام څرنګه انسان ته ازادي په برخه کړه؟ څرنګه کولای شو له خپلې ازادۍ څخه په سمه او معقوله توګه ګټه واخلو؟ په دغه لوست کې به دغو پوښتنو ته ځوابونه وړاندې کړو.

د آزادۍ مفهوم

الله تعالی انسان پیدا کړ. هغه ته یې عقل او اراده ورکړه. په دې ورکړې سره یې هغه پر نورو مخلوقاتو غوره وباله. الله تعالی انسان پیدا کړ چې د خپل خالق او واحد خدای (جل جلاله عبادت وکړي، په عزت، کرامت او سرلوړۍ سره ژوند تېر کړي، خو لیدل کېږي چې ځینې انسانان په مختلفو پړاوونو کې د طغیان او سرغړونې له امله د خپلې هوا او هوس تابع شوي او یا یې د ناپوهۍ له امله د نورو انسانانو غلامي منلې ده. ازادي د الله تعالی نعمت، پېرزوینه او د انسان طبیعي حق دی. باید انسان له دغه الهي نعمت څخه ګټه پورته کړي او څوک له هغه څخه دغه طبیعي حق سلب نه کړي.

آزادي د اسلام له نظره

پوهانو او بشري تمدنونو د آزادۍ ډول ډول تعریفونه کړي دي؛ په ځینو فکري نظریو او د نړۍ په سیاسي نظامونو کې د انسان آزادي په بشپړه توګه سلب شوې. په اروپا کې د منځنیو پېړیو اوږد دوران او د شلمې پېړۍ سوسیالستي نظامونه یې ځرګند مثالونه دي.

د منځنیو پېړیو له اوږد پړاو او په لوېدیځ کې د لبرالیزم د مفکورې له ځرګندیدو وروسته، آزادي په مطلقه بڼه مطرح شوه چې د انسانانو او بشري ټولنو لپاره یې ناوړې پایلې رامنځته کړې او لا تر اوسه پورې ورسره بشریت لاس او ګریوان دی.

د اسلام سپیڅلي دین په داسې وخت کې ظهور وکړ چې بشریت د مریيتوب او فکري اختناق پر ځنځیرونو تړلی و.

د اسلام ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم مبعوث شو، ترڅو بشریت له هر ډول فکري اختناق او د مریيتوب له قید او بند څخه ازاد کړي. له همدې امله ډېر هغه کسان چې تر ټولو د مخه یې د اسلام سپېڅلی دین او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم رسالت قبول کړ، مریان، بیوزلي او کمزوري کسان وو.

په اسلامي فتوحاتو کې د مسلمانانو شعار دا و: موږ راغلي یو، انسان د انسان له اسارت او بنده ګۍ څخه ازاد کړو، ترڅو د یو الله عبادت او بنده ګي وکړي. د ازادۍ او برابرۍ همدا شعار و چې په ډېره لږه موده کې د اسلام سپېڅلی دین د دنیا ګوټ ګوټ ته ورسېد او بشریت یې له هر ډول اسارت او بنده ګۍ څخه وژغوره.

ځنګه کولای شو له خپلې آزادۍ څخه سمه ګټه پورته کړو؟

سره له دې چې آزادي له ستر او لوړ ارزښت څخه برخمنه ده، خو بیا هم مطلقه آزادي نشته، ځکه مطلقه آزادي د انسان د فطرت مخالفه ده او انسان د انسانیت له لوړ مقام څخه د ځارویو ټیټ مقام ته رسوي. له دې امله ځینو مسلمانو پوهانو د آزادۍ پېژندنه داسې کړې ده: پرته له دې چې خپل ځان او یا نورو ته زیان ورسول شي، له خپل حق څخه ګټه پورته کول آزادي بلل کېږي.

هېڅوک حق نه لري د آزادۍ په نامه خپل ځانته زیان ورسوي. له همدې امله په اسلام کې ځان وژنه او ځان ځورول او تعذیب حرام ګڼل شوی دی.

همدارنګه انسان دا حق نه لري، د آزادۍ په نامه نورو خلکو ته زیان ورسوي، لکه چې ویل شوي، د هر شخص د آزادۍ پوله تر هغه بریده ده چې د نورو آزادۍ ته زیان و نه رسېږي.

ځرنګه چې څوک حق نه لري ستا پر آزادۍ تېری وکړي، ته هم دا حق نه لرې د نورو پر آزادۍ تېری وکړې.

مثلاً یو شخص نشي کولای د آزادۍ په نامه خپل ګاونډي ته زیان ورسوي یا تردې نامه لاندې چې دی آزاد او خپلواک دی، د خپل کور خځلي او ناپاکي د خلکو د تلو راتلو په لاره کې واچوي. یا یو زده کوونکی د آزادۍ ترنامه لاندې د ښوونځي په لاره کې خلك وځوروي، یا د خلکو کورونو ته کاڼي واچوي، یا دښوونځي وسایل او توکي مات کړي. هر انسان دنده لري له آزادۍ څخه په داسې بڼه ګټه پورته کړي چې د نورو آزادیو ته زیان ونه رسېږي.

حقیقي او ریښتني آزادي دا ده چې انسان خپل حق او د نورو حقوق و پېژني او رعایت یې کړي. حقیقي آزادي دا ده چې یو انسان پر بل انسان ظلم او تېری ونه کړي او نه چاته اجازه ورکړي چې پر هغه ظلم او تېری وکړي. حقیقي آزادي داده چې انسان د حق په ویلو کې له هېڅا څخه ونه وېرېږي، له بېوزلو او کمزورو څخه دفاع وکړي او د اړو او ضعیفو خلکو مرسته وکړي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې له خپله فکره آزادي وڅېړي. د ډلو نظر دې توحید شي او استازي دې یې نورو ټولګیوالو ته واوروي.

ارزونه

١. د ځمکې پرمخ د انسان دنده او مکلفیت څه دی؟

٢. د انسانانو د ازادۍ کیفیت په تېرو دورو او په ځینو فکري مکاتبو او بشري نظامونو کې څنګه و؟

٣. د اسلام سپېڅلي دین مسلمانان څرنګه آزاد کړل؟ په فتوحاتو کې د مسلمانانو شعار څه و؟ څرګند یې کړئ.

٤. آیا د انسان آزادي مطلقه ده؟ د مطلقې آزادۍ زیانونه څه شی دي؟ څرګند یې کړئ.

٥. د لوست په رڼا کې د آزادۍ لپاره یو تعریف بیان کړئ.

کورنۍ دنده

تردې سرلیك لاندې (له خپلو آزادیو څخه څرنګه ګټه پورته کړو) یوه مقاله ولیکئ.

اتلسم لوست

اسلام د مسلمانانو د ملي یووالي بنسټ دی

وحدت او یووالی پیاوړتیا او بې اتفاقي د کمزورۍ او بې وسۍ لامل دی. د اسلام دین په مسلمانانو کې د وحدت او اتحاد په رامنځ ته کولو او ټینګولو کې ارزښتمن رول لري. په دغه لوست کې به په مسلمانانو کې د یووالي په راوستلو کې د اسلام د دین د اغېز په اړه معلومات تر لاسه کړو.
اسلام د توحید دین دی. خپل لارویان تل په خپلو منځونو کې اتحاد او پیوستون ته رابولي، له تیت او پرکوالي او بې اتفاقۍ یې منعه کوي.

قرآن کریم د انسانانو ترمنځ د وحدت پر اصل د ټینګار لپاره مسلمانان یو د بل ورونه ګڼلي؛ په دې معنا چې مسلمانان پر هر ځای کې د توکم، ژبې او نژاد له په پام کې نیولو پرته سره ورونه دي. د هغوی ترمنځ اړیکې بنایي د همدغه اصل پر بنسټ، یعنې د ورورګلوۍ پر بنسټ ولاړې وي.
ورور له ورور سره ملګرتیا او دوستي لري او یو د بل خیر او ښېګڼه غواړي. له همدې امله په قرآن کریم او د ګران پیغمبر په احادیثو کې ځو ځو ځلې پر دې ټکي ټینګار شوی چې مسلمانانو ته ښایي په خپلو منځونو کې یوه تړېو او متحد واوسي او داسې کار ونه کړي چې د هغوی لیکې تړتپې تړتپې او له یو له بله جلا شي.
الله تعالی په قرآن کریم کې مسلمانانو ته د یووالي امر کړی، فرمایي: ﴿وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا

﴿وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾(آل عمران ۱۰۳)؛ ژباړه: د الله تعالی په رسۍ (د اسلام په دین) منګولې ښخې کړئ او تیت او پرک کېږئ مه.

الله تعالی په یوه بل آیت کې مسلمانان له تنازع او بې اتفاقۍ څخه منع کوي؛ ځکه بې اتفاقي د مسلمانانو د کمزورۍ او ځواک د له منځه تللو لامل کېږي.

د اسلام له نظره، عقیده او ایمان یوه پیاوړې اړیکه ده چې مسلمانان له یوه بل سره نښلوي؛ هر څومره چې دا اړیکه غښتلې وي، په هماغه کچه د مسلمانانو تر منځ ورورګلوي او یووالی قوي کېږي.

د افغانستان مسلمان ولس چې له بېلابېلو قومونو او توکمونو څخه جوړ شوی دی، د اسلام د سپېڅلي او انسان جوړوونکي دین د ارزښتونو او احکامو په لاروۍ د [لا اله الا الله محمد رسول الله] د سپېڅلې کلمې او د توحید د بیرغ تر سیوري لاندې یو او د واحد بدن په توګه سره ژوند کوي.

ددې خاورې رښتیني زامن د خپلې اسلامي دندې په پېژندلو د هر راز تعصب او بې اتفاقۍ پر وړاندې مبارزه کوي او هېچا ته اجازه نه ورکوي د افغان واحد ولس په منځ کې د بې اتفاقۍ تخم وکري او زموږ د مسلمانو ورونو د کمزورۍ او تفرقې لامل شي.

زموږ دین او عقیده حکم کوي یو د بل تر څنګ د ورونو په توګه سره واوسېږو، د یو بل په خوښۍ او غم کې ځانونه شریک وبولو او داسې کار ونه کړو چې خدای مه کړه زموږ د ملي یووالي د کمزوریتوب او بې اتفاقۍ لامل شي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د هېوادوالو تر منځ د وروړګلوۍ او اتفاق په اړه خبرې اترې وکړي او د ډلو استازي دې نتیجه نورو زده کوونکو ته بیان کړي.

ارزونه

۱ – اتفاق ولې د ولسونو د پیاوړتیا او بې اتفاقي د ضعف او کمزورۍ لامل کېږي؟
۲ – قرآن کریم ولې مسلمانان یو د بل وروڼه ګڼلي دي؟
۳ – تر ټولو پیاوړې اړیکه چې مسلمانان یو تر بله نژدې کوي، کومه ده؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې "د مسلمانانو په یووالي کې د اسلام رول" تر نامه لاندې یوه مقاله ولیکي چې تر اوو کرښو لږه نه وي

ملي لنډۍ

په تېرولوستونو کې مو له هېواد سره د مينې په اړه بېلابېل لوستونه ولوستل. هېواد ته د خدمت او له هغه سره د مينې لارې چارې مو وپېژندلې. د هغو نوميالیو ژوندليک او د هغوی کړه وړه مو ولوستل چې د خپل ژوند په اوږدو کې يې ولسونه ويښتيا، يووالي او وحدت ته په وينا او عمل رابللي او د هېواد په وړاندې يې خپل حق سرته رسولی دی.

په دې لوست کې گورو چې پښتو لنډۍ له هېواد پالنې سره د مينې او احساس په اړه څومره بډاينه لري او په څه ډول خلک رابولي چې هېودا ته خدمت وکړي، ودان يې کړي او خپلواک يې وساتي.

تاسو د پښتو لنډيو او د هغو د جوړښت په اړه څه معلومات لرئ؟

لنډۍ د پښتو ژبې د ولسي ادبياتو يوه ارزښتمنه او مهمه برخه جوړوي. ولسي ادب د ټولنې د ادب گړنی (شفاهي) برخه ده، د خلکو په خولو کې جاري وي او له يوه نسل څخه بل نسل ته لېږدول کېږي. د ولسي ادب لمن خورا پراخه ده. کيسې، نکلونه، متلونه، سندرې، لنډۍ او نور توکي پکې شامل دي.

دا توکي ټول د يوې ټولنې او يو ولس گډ مال او پانگه ده، ويونکی او ليکوال يې څرگند نه وي،

هېڅوک یې خپل ځانته نشي منسوبولای.
لنډۍ د بڼې او منځپانګې له مخې ځانګړې جوړښت لري. لنډۍ له دوو مسرو څخه جوړېږي. لومړنۍ مسره یې لنډه او نهه څپې (سېلابه) او دویمه یې اوږده او دیارلس څپې وي. په لنډیو کې هر راز مطالب ځایېږي. د بېلګې په توګه مینه، ښکلا، وصال، بېلتون، سرښندنه، هېواد پالنه او نور.
پر هېواد د پردیو د یرغلونو او د هغه پر وړاندې د افغاني شازلمیو د مېړانې پر مهال افغاني ښځو هم له هغوی سره اوږه په اوږه برخه اخیستې، خواړه، اوبه، کارتوس، درمل، ملهم او پټۍ یې ور رسولي او د جګړې لپاره یې هڅولي دي. لاندې لنډۍ وګورئ:
په ناموس ننګ په وطن جنګ دی د وطن جنګ ته په غورځنګ ورځه مینه
یا هغه مهال چې د میوند په دښته کې افغاني غازیان له یرغلګر دښمن سره په توده جګړه بوخت وو، خو د سختې ګرمۍ او د اوبو او خوراکي توکو د نه رسېدو له امله نژدې وو چې افغاني لورې ماتې وخوري. په دې وخت کې پېغله ملاله د جګړې ډګر ته رادانګي، له مړژواندي بېرغچي څخه، چې د ټپ له امله پر ځمکه لوېدلی و، بېرغ راپورته کوي او غازیانو ته داسې ناره کوي:
که په میوند کې شهید نه شوې خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه
د ملي او حماسي لنډیو شمېر زیات دی. ټولې یې له هېواد سره د مینې، پر هېواد د ننګ او غیرت او له هېواد څخه د پردیو د شړلو په اړه ویل شوي دي.
وګورئ:
خاونده سل ځلې ژوند راکــــړې چې د وطن په مینه سل ځلې مړ شمه
بل خوا وایي:
یو خوا ته ننګ بل خواته مرګ دی مرګ مې قبول دی بې ننګي نه قبلومه
یوه پښتنه مېرمن نارینه پر هېواد د غلیم د برید د شنډولو لپاره هڅوي او وایي:
غزا ته لاړ شـــــه چې شهید شې د نغري غاړه کې نشتـــــه جنتونه
په بل ځای کې یوه مېرمن د خپل جانان د غیرت په اړه وایي:
جانان مې جنګ کې توره وکـــړه ځکه همزولو کې سرلوړې ناسته یمه
یو افغان ځوان، چې پر هېواد یې د ځان شهادت ارمان دی، وایي
بیرغ مې سور په قبر هسک کــړئ په شهادت د خپل وطن جنت ته ځمه
د پښتو د ولسي ادبیاتو لمن له ډېرو ملي او حماسي لنډیو څخه ډکه ده. د هغوی لوستل، زده کړه او پر هغوی عمل کول د هېواد په اړه زموږ روحیه لوړوي او د هېواد پالنې په اړه مو احساسات راپاروي.
په پای کې دا لاندې لنډۍ ولولئ، پر مفهوم یې ځانونه پوه کړئ او خوند ترې واخلئ:

وطن زمـــــا د تن جـــامه ده — د تن جامه به لکه ګل غوندې ساتمه
وطن دې شمــــــع ته پتنګ یې — جانانه ژر شه په وطن وکــړه ننګونه
وطن مې ګــــــل زه یې بلبل یم — د بلبلانو چغار تل په ګلــــــو وینه
د آزادۍ په لار کـــې مـــړ شې — چې جنازه دې د اسمان ملکې وړینه
خـــدایه هغه ساعت به کوم وي — چې د وطن په بیرغ وشیندم ګلـــونه
په ناموس ننګ په وطن جنګ دی — دوطن جنګ ته په غورځنګ ورځه مینه
تل په زحمت پسې راحـــت وي — چا چې زحمت لیدلی وي راحت به وړینه
خـــال به د یـــار له وینو کېږدم — چې شینکي باغ کې ګل ګلاب وشرمونه

فعالیت

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي، لومړی ډله دې د لنډۍ د ډولونو په اړه او دویمه ډله دې د لنډیو د اغیزو په اړه په خپل منځ کې خبرې اترې وکړي او پایله دې ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

۱- کومو اشعارو ته لنډۍ ویل کېږي؟
۲- د لنډیو ډولونه په ګوته کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له همزولو او د کورنۍ له غړو لس لنډۍ راټولې او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي او نورو زده کوونکو ته دې ووایي.

د پوهاند شهید غلام محمد نیازي یاد

شهید پوهاند غلام محمد نیازی زموږ د هېواد یو نامتو شخصیت و. د دې لپاره چې د هغه پر ژوند لیک پوه شو او هېواد ته د خدمت جوګه شو، په دې لوست کې د هغه له شخصیت سره آشنا کېږو.

غلام محمد نیازی په ۱۳۱۱ لمریز کال کې د غزني ولایت د اندړو په ولسوالی کې په یوه دینداره او علم دوسته کورنۍ کې زېږېدلی دی.کورنۍ یې پرې د اسلام له ستر پیغمبر حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم سره د ډېرې مینې له امله د غلام محمد نوم کېښود.

زده کړه

شهید نیازي خپلې لومړنۍ زده کړې د علي هجویري په ښوونځي کې چې په هماغه ولسوالی کې و، پیل کړې. نوموړی ځیرک او زیارکښ هلک و. درسونه یې په ډېره مینه لوستل او د نن کار یې سبا ته نه پرېښود. په ټولو ټولګیو کې یې لوړې نومرې تر لاسه کولې. لومړنۍ دوره یې په اعلی درجه پای ته ورسوله. د منځنیو زده کړو لپاره د کابل ښار ته راغی او د امام ابوحنیفه په مدرسه

کې شامل شو. غلام محمد نیازی له نوموړې مدرسې څخه هم په لوړه درجه فارغ او د لوړو زده کړو لپاره مصر ته ولېږل شو. نوموړی د الازهر د اسلامي پوهنتون د اصول دین له پوهنځي څخه د حدیثو د علم په څانګه کې ماستري واخیسته او په ۱۳۳٦ لمریز کال کې هېواد ته راستون شو.

هېواد ته راتګ، اداري او علمي فعالیتونه

استاد غلام محمد نیازی هغه مهال هېواد ته راستون شو چې د اسلام پېژندنې په څانګه کې ترې یو متخصص او ماهر شخص جوړ شوی او د کمال لوړې درجې ته رسېدلی و. له دې امله د کابل پوهنتون د شرعیاتو د پوهنځي د رئیس په توګه وټاکل شو.
نوموړي په مصر کې د زده کړې په وخت کې له اسلامي غورځنګ سره اړیکې ټینګې کړې وې او د هغه غورځنګ له افکارو سره یې آشنایي پیداکړې وه.
شهید استاد غلام محمد نیازی زغمناك، متواضع، زړه سواند او بې ریا شخصیت و. استاد نیازی پر دین مین، د پوهې لېوال او پر هېواد او هېوادوالو مین و. له دې امله یې د اسلام په لاره کې سربښندنې، د پوهې ودې او تعمیم او د هېواد پرمختګ لپاره د خدمت ملا وتړله.

بلنه او روڼ اندي

استاد نیازي د تدریس او علمي ارزښتناکو خدمتونو تر څنګ ځوانانو، استادانو او زده کړو ته د بلنې په کار پیل وکړ. هغه مهال یو شمېر محصلین او زده کړي ځوانان، آن چې یو شمېر استادان د ((کمونیزم)) د غولوونکو تبلیغاتو تر اغېز لاندې راغلي وو او د شوروي اتحاد د دولت په پلوی یې دیني ضد فعالیتونه کول. هغوی غوښتل زموږ د هېواد حیثیت او دین ته زیان ورسوي.
استاد نیازي چې هغه مهال یې بې پلوي او چوپتیا د دیني او ملي مسوولیت خلاف کار باله، سیاسي ډګر ته راووت، د یو شمېر استادانو او محصلینو په ملتیا یې «د افغانستان اسلامي غورځنګ» جوړ کړ، د اسلام ژغورونکو زده کړو د خپرولو او د ځوان نسل د ویښتابه لپاره یې هلې ځلې پیل کړې.

د استاد ځینې فعالیتونه په لاندې ډول دي:

- پوهنتون ته د داخلېدو د کانکور په آزموینه کې د دیني مضامینو شاملول.
- د حقوقو له پوهنځي سره د شرعیاتو د پوهنځي د یو ځای کېدو مخنیوی چې د ځینو له خوا د شرعیاتو د پوهنځي له منځه تلل بلل کېدل.

• د شرعياتو د علمي او څېړنيزې مجلې تأسيس.
• د کابل پوهنتون په چوکاټ کې د اسلامي څېړنو د مرکز جوړېدل.
• د روزنيزو غونډو او ديني کنفرانسونو جوړول.

بند او شهادت

په همدغه بهير کې محمد داوود خان په ۱۳۵۲ کال کې د يوې پوځې کودتا له لارې د خپل د تره له زوی، د افغانستان له پاچا، محمد ظاهر شاه څخه واک تر لاسه کړ. محمد داوود خان د کمونيستانو په لمسون چې په حکومتي اداره کې يې پراخ اغېز درلود او اسلامي فعاليتونه يې د خپل واک لپاره زيانمن بلل، د اسلامي غورځنګ يو شمېر تکړه غړي او د هغو په سر کې پوهاند غلام محمد نيازی ونيول او په زندان کې يې واچول. د محمد داوود خان رژيم لومړی استاد نيازی په اعدام محکوم کړ، خو وروسته د حکم له تطبيق څخه تېر شو او په دايمي بند يې محکوم کړ. شهيد پوهاند نيازي څلور کاله په زندان کې تېر کړل.

په ۱۳۵۷ هـ ش کال کې کمونيستي حکومت د شوروي اتحاد د يرغلګر دولت په ملاتړ واک ته ورسېد. کمونيستانو چې تازه يې واک تر لاسه کړی وو، له ديني عالمانو او هېوادپالو شخصيتونو سره کينه درلوده او د هغوی شتون يې د خپلې لارې خنډ باله، ځکه خو يې استاد نيازی په ډېره بې رحمۍ شهيد کړ.

استاد غلام محمد نيازي، دغه باعمله عالم، پوه او زړور شخص د اسلامي مبارزو او هېواد پالو فعاليتونو له امله په زندان کې د سختو ځورونو او شکنجو په زغملو د شهادت جام وڅښه. روح دې يې ښاد او ياد دې يې تازه وي.

فعاليت

زده کوونکی دې په ډلو وويشل شي. هره ډله دې د شهيد پوهاند نيازي د شخصيت او کارنامو په اړه خبرې وکړي. د بحث پايله دې د استازې له خوا د ټولګي په مخ کې ووايي.

ارزونه

۱. د شهيد نيازي کورنۍ په کومه انګېزه پر هغه د غلام محمد نوم ايښی و؟
۲. ولې شهيد غلام محمد نيازی د زده کړې په لار کې په اعلی نومرو بريالی کيده؟
۳. کله چې استاد غلام محمد نيازی هېواد ته راستون شو، څنګه انسان ترې جوړ شوی و؟

٤. استاد نیازي هېواد ته د راتگ پر مهال کوم کارونه وکړل؟
٥. استاد نیازی ولې له یو شمېر شخصیتونو سره اسلامي غورځنگ رامنځ ته کړ؟
٦. د استاد نیازی څو صفتونه ووایئ.
٧. داود خان ولې استاد نیازی بندي کړ؟
٨. د هېواد دښمنانو ولې استاد نیازی شهید کړ؟

کورنۍ دنده

د شهید پوهاند نیازي د شخصیت او کارنامو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

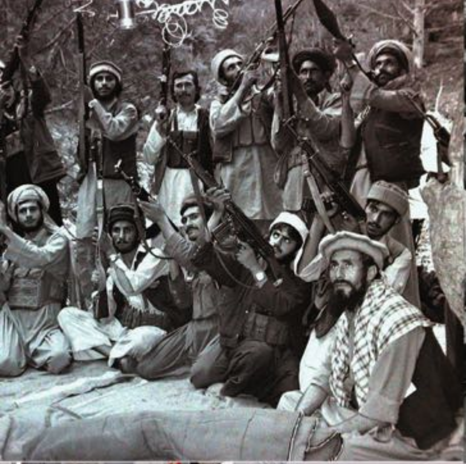

د پخواني شوروي اتحاد د یرغل پر وړاندې د افغانستان د خلکو جهاد

جهاد څه معنا لري؟ په اسلام کې جهاد کومه مرتبه لري؟ د افغانستان مسلمان ملت ولې د پخواني شوروي اتحاد د یرغل پر وړاندې په جهاد لاس پورې کړ؟ د شوروي اتحاد پر وړاندې په سپېڅلي جهاد کې زموږ د مسلمان ولس د بریالیتوب راز په څه شي کې نغښتی و؟
په دغه لوست کې پورته پوښتنو ته لنډ ځوابونه وایو.

جهاد څه ته وايي؟

په لغت کې د جهاد معنا هلې ځلې او زیار ایستل دي. په اسلامي شریعت کې جهاد دې ته وایي، چې که د مسلمانانو پر دین، عقیدې، هېواد او دولت باندې د دین د دښمنانو له خوا یرغل وشي، نو باید پر وړاندې یې د دفاع لپاره له هر راز هلوځلو، جنګ جګړې او سرښندنو څخه ځانونه ونه سپمول شي. د دین، هېواد او ملي ناموس دفاع د وسله وال جهاد له لارې سرته رسېږي.
که دښمنان د مسلمانانو پر دین یا خاورې یرغل وکړي، نو د اسلام پر بنسټ د الله ﷻ په لار کې

وسله وال جهاد یوه دیني او ایماني فریضه ګڼل کېږي او ډېر زیات اجر او ثواب لري. الله تعالی په قرآنکریم کې په دنیا کې له مجاهدینو سره د بریالیتوب او په آخرت کې د لوړو درجو ژمنه کړې. ځوک چې د جهاد په لاره کې وژل کېږي، د شهیدانو په نامه یادېږي او په جنت کې یې ورته د لوړ ځای او مقام زېری ورکړی دی.

د شوروي اتحاد پر وړاندې د افغانانو جهاد

د الله ﷻ په لارکې جهاد هم د ایمان نښه ده او هم له هېواد سره د مینې. له همدې کبله کله چې د شوروي اتحاد یرغلګر دولت د ۱۳۵۸ هـ ش کال د مرغومي په شپږمه زموږ پر ګران هېواد یرغل وکړ، زموږ مسلمانو او غیرتي خلکو د دیني مقدساتو او د هېواد د خپلواکۍ د دفاع په لارکې په جهاد پیل وکړ. د دغه اسلامي هېواد ټولې جنګیالی مېرمنې او نارینه له ایمان څخه په ډکو زړونو یو موټی د هغوی پر وړاندې ودرېدل او د پرمختګ خنډ یې شول.

شوروي دولت غوښتل زموږ هېواد ونیسي، له خپلې خاورې سره یې ونښلوي او د اسلام د سپېڅلي دین په ځای پکې بې دینه او غیراسلامي پروګرامونه پلي کړي.

د شوروي اتحاد سرې لښکرې په دغه یرغل کې په زرګونو ټانکونو، توپونو، جنګي الوتکو او لسګونو زرو وسلوالو سرتېرو سمبالې وې. افغاني مجاهدینو له عادي وسلو او ډېرو لږو امکاناتو پرته بل څه په واک کې نه درلودل. د مجاهدینو او شوروي اردو او افغاني کمونستانو[1] ترمنځ جګړې لس کاله دوام وکړ.

۱- کمونستان یوه ډله ده چې د یهودي کارل مارکس له افکارو او نظریاتو څخه پیروي کوي او په الله ﷻ او آخرت ایمان نه لري. دوی په ۱۹۱۷ م کال په روسیه کې د لینن په مشرۍ سیاسي ځواک ترلاسه کړ او وروسته یې په منځنۍ آسیا او قفقاز کې د مسلمانانو ځمکې او همدارنګه اوکراین، آذربایجان، ارمنستان او په اروپا کې د اسکندناوي هېوادونو ځنې برخې ترلاسه کړې. هغوی یې په وړو وړو جمهوریتونو ووېشل او د هغوی له مجموعې څخه یې د شوروي اتحاد جمهوریتونه جوړ کړل. دوی د دغو هېوادونو د نیولو او خپلو کمونستي پروګرامونو د تطبیق لپاره په دې خاورو کې له شلو میلیونو څخه زیات بېګناه انسانان ووژل. د شوروي اتحاد نظام بېحده ظالم و. شوروی اتحاد د افغانستان د نیولو او له خپل قلمرو سره د یوځای کولو لپاره زموږ پر هېواد یرغل وکړ او په پای کې خپله له ماتې سره مخامخ شو. په پایله کې د شوروي جمهوریتونو اتحاد هم وپاشل شو او په ۱۵ جلاجلا جمهوریتونو تجزیه شو.

د شوروي پر وړاندې د افغانستان د خلکو د جهاد پایله

د جهاد په اوږدو کې زموږ میلیونونه تنه هېوادوال شهیدان، معیوب او معلول شول او په میلیونونو تنه له هېواد څخه مهاجرت ته اړ ایستل شول. د هېواد د ښارونو او ودانیو لویه برخه ویجاړه شوه، خو په پای کې د لوی الله جل جلاله په مرسته مجاهدین بریالي شول. د شوروي دولت چې هغه مهال د نړۍ ترټولو لوی او ځواکمن دولت ګڼل کېده، له ماتې سره مخامخ شو. شوروي لښکرو د ۱۳۶۷ کال د سلواغې (دلوې) په ۲۶ نېټه زموږ هېواد په ټیټ سر پرېښود. د افغاني مجاهدینو پر وړاندې د شوروي اتحاد تاریخي ماتې د دې لامل شوه چې په نړۍ کې ډېر کمونستي رژیمونه له منځه لاړ شي او خپلواکۍ ته ورسېږي.

د شوروي اتحاد د سرو لښکرو پر وړاندې د مجاهدینو د بریالیتوب لاملونه

هغه لاملونه چې د مجاهدینو د بریالیتوب او کفارو د ماتې لامل شول، په لاندې ډول دي:

- پر الله جل جلاله او د آخرت په ورځ د مجاهدینو قوي او غښتلی ایمان
- د افغانانو ملي یووالی
- له هېواد او خپلواکۍ سره د افغانانو بې کچې مینه

موږ د افغانستان دیندار او هېوادپالونکي زامن د خپلو مجاهدو نیکونو او پلرونو په لارې ګام ږدو، له خپل هېواد او ټاټوبي سره مینه کوو او تل د دین او هېواد د خپلواکۍ د دفاع لپاره په ځان او مال چمتو یو.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. د لوست د موضوع په اړه دې یو له بل سره بحث او خبرې وکړي او پایله دې د خپل استازي په واسطه په ټولګي کې بیان کړي.

ارزونه

۱. جهاد معنا کړئ.
۲. په اسلامي شریعت کې له جهاد څخه مطلب څه دی؟
۳. کله چې د مسلمانانو پر خاوره دښمنان یرغل وکړي، جهاد څه حکم لري؟
٤. الله تعالی له مجاهدینو سره کومه ژمنه او شهیدانو ته څه زیری ورکړی دی؟
٥. شوروی اتحاد ولې پر افغانستان یرغل وکړ؟
٦. هغه لاملونه چې د مجاهدینو د بریالیتوب او شوروي اتحاد د ماتې سبب شول، څه وو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د افغانستان د خلکو د جهاد په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

اسلام زموږ د ملي يووالي مرکزي عنصر دی

يووالی د بري راز دی. په يووالي کې ډېرې ګټې نغښتې دي. د يووالي او اتفاق په اړه زموږ په ټولنه کې ډېرې ويناوې او کيسې شته. ملي يووالی د يو ولس د نېکمرغی، سوکالۍ او خپلواکۍ ضامن دی. هره ټولنه، چې خلک يې اتفاق ولري، د دښمن پر وړاندې، که هرڅومره لوی او زورور وي، بريالی کېږي. افغان ولس د تاريخ په اوږدو کې د خپل ملي يووالي له برکته د نړۍ سترو ځواکونو ته ماتې ورکړې او خپله خپلواکي يې د سرونو په بيه ساتلې ده.

په دغه لوست کې د ملي يووالي لاملونه او عنصرونه درپېژنو او معلومات تر لاسه کوو چې ملي يووالی د يو ولس لپاره څه ګټې لري او اسلامي ورورولي د ملي يووالي په ټينګښت او پياوړتيا کې څه رول لوبوي.

د ملي يووالي عنصرونه

که د نړۍ د ملتونو تاريخ ته کتنه وکړو، نو دا به راته جوته شي چې د ملي يووالي تر ټولو غوره توکي نژاد، ژبې، ټبر، دين، عقيدې، فرهنګ او اقتصادي ګډو ګټو جوړ کړي دي.

د نړۍ د ولسونو په يووالي کې د يادو توکو اغېز سره توپير لري؛ ځينو ملتونو د خپل ملي يووالي

بنسټ پر نژادي، قومي او توکمیزو اړیکو ایښي، پر نورو قومونو او ولسونو باندې یې د غوره والي دعوا کړې او د نژاد پر بنسټ یې جګړې کړې دي. ځینو ولسونو د خپلې زبرځواکۍ او اقتصادي پرمختګ پر بنسټ نور ملتونه نیولي او پانګې یې ترې چور تالان کړي دي، خو داسې ملتونه هم شته چې د ملي یووالي له لارې یې د سولې، امنیت، پرمختګ او سوکالۍ زمینه ځان او نورو ته چمتو کړې ده.

په ملي یووالي کې د اسلامي ورورګلوۍ رول

د افغانستان خلک ډېرې ګډې ګټې او ټینګې اړیکې لري چې د لرغونو زمانو راهیسې یې پاللي او ساتلي دي. زموږ د خلکو تر ټولو غوره ګډې اړیکې او ګډ ارزښتونه د اسلام سپېڅلی دین، خاوره، تاریخ، هېواد او فرهنګ دی. دا هر یو یې د ملي یووالي په ټینګښت کې مهم رول لوبوي، خو اسلامي ورورګلوي د افغانستان د ملي یووالي اساس او بنسټ جوړوي.

اسلامي عقیده زموږ د هېواد اوسېدونکي چې بېلابېل قومونه، قبیلې، فرهنګ او ژبې لري، سره نښلوي. له دې امله اسلامي ورورګلوي د نورو اړیکو په پرتله ډېره ټینګه او غښتلې ده.

اسلامي ورورګلوي د ټولنې د ټولو وګړو ترمنځ ورورولي او برابري، مینه او محبت رامنځ ته کوي؛ ځکه یو مسلمان باید بل مسلمان د الله د رضا لپاره خپل ورور وګڼي او څه شی چې د ځان لپاره خوښوي، خپل مسلمان ورور ته یې هم خوښ کړي.

اسلامي ورورګلوي د ټولنې د وګړو ترمنځ د خواخوږۍ احساس پیدا کوي او په غم او ښادۍ کې یې سره شریکوي. زموږ ګران پیغمبر ﷺ فرمايي، مسلمانان د یوه بدن په څېر دي؛ که د بدن یو غړی خوږ شي، نو ټول بدن خوږېږي او رنځېږي.

اسلامي ورورګلوۍ د افغانستان مسلمان ولس د خطر په حالتونو کې د بهرنیو یرغلونو پر وړاندې سره یو موټی کړي، د دغه هېواد ټول وګړي یو د بل ترڅنګ ولاړ او یرغلګر یې له خپل هېواد څخه تېښتې ته اړ ایستلي دي.

اسلامي ورورګلوي د ټولنې د وګړو ترمنځ سوله، پخلاینه، امن او یووالی رامنځ ته کوي. د مسلمانانو تر منځ هر راز دښمني او کرکه ناروا بولي او له منځه یې وړي. د مسلمانانو شعار د سلام خپرونه ده او سلام اچول د سولې او امنیت په معنا ده.

اسلامي ورورګلوي د افغانستان د ملي یووالي او اتحاد پیاوړتیا، درناوي او پرمختګ تر ټولو غوره لامل او بنسټ ګڼل کېږي. هېڅ کوم بل لامل او شعار د عقیدې او اسلامي ورورګلوۍ په څېر نشي کولای د دغه هېواد مسلمان خلک خپل شاوخوا ته راغونډ کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د ځینو نړیوالو هېوادونو او ځواکونو په اړه، چې د نژادي غوره والي پر بنسټ یې نړیوال جنګونه او شخړې پیل کړي او یا یې بې وزلي ملتونه استعمار کړي، تر بحث او څېړنې لاندې ونیسي.

ارزونه

۱. د نړۍ د ملتونو د یووالي تر ټولو غوره لاملونه کوم شیان جوړوي؟
۲. د افغانستان خلک د تاریخ په مختلفو دورو کې کومو ګډو ټکو راټول کړي دي؟
۳. د افغانستان د خلکو د ملي یووالي په لاملونو کې کوم لامل غوره دی؟
٤. اسلامي ورورګلوي څه مفهوم لري او اسلامي ورور ګلوي د افغانستان د خلکو په ملی یووالي کې کوم رول لوبوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هغې ورورګلوۍ په اړه یو مطلب ولیکي چې د اسلام ګران پیغمبرﷺ مدینې منورې ته له هجرت څخه وروسته د مسلمانانو تر منځ عملي کړې وه.

ملا فیض محمد کاتب هزاره

زموږ ګران هېواد، افغانستان د پوهانو، لیکوالو، ننیګالیو او نومیالیو زانګو ده. د هغوی د نه ستړي کېدونکو هڅو او مبارزو له امله زموږ هېواد اوسني پړاو ته رسېدلی دی. موږ د هغوی یاد تازه ساتو، مېړانې او سربښندنې یې ستایو او پر پل یې پل ږدو.

په دغه لوست کې د نورو لیکوالو، تاریخپوهانو او ملي شخصیتونو په ډله کې ملا فیض محمد کاتب هزاره درپېژنو.

ملا فیض محمد کاتب هزاره د سعید محمد زوی او د غزني ولایت اوسېدونکی و. په ۱۲۸۹ قمري کال کې په غزني کې زېږېدلی او د هېواد د وتلو تاریخپوهانو په ډله کې شمېرل کېږي. پر دې سربېره کاتب د مشروطه غوښتونکو د ډلې غړیتوب درلود او له همدې امله یې یوه موده د شېرپور په زندان کې شپې او ورځې تېرې کړې چې بیا وروسته په اماني پېر کې له زندانه خوشې شو.

ملا فیض محمد کاتب هزاره د هېواد يو روڼ اندی، لیکوال او څېړونکی و. نوموړی يو بدلون غوښتونکی او تاریخپوه و چې د هېواد له نورو روڼ اندو سره یوځای یې د شلمې پېړۍ په پیل کې پر مبارزې لاس پورې کړ. د کاتب یوه مشهوره لیکنه "سراج التواریخ" دی چې په افغانستان کې د نولسمې پېړۍ د تاریخي پېښو په اړه د یوه اخځلیك په توګه ورڅخه کار اخیستل کېدای شي.

د کاتب لیکنې:

۱ - تحفه الحبیب

کاتب يو ښه لیکوال او تاریخپوه و. هغه د امیر عبدالرحمن خان له لوري د افغانستان د تاریخ پر لیکلو ګومارل شوی و. کاتب په ۸۸۵ مخونو کې د "تحفه الحبیب" په نامه يو کتاب ولیکه چې د احمدشاه بابا له پېر څخه د امیر عبدالرحمن خان تر پاچهۍ پورې پېښې یې پکې راټولې کړې دي.

۲ - سراج التواریخ

سراج التواریخ د افغانستان د دولتي پېښو لومړنی لیکل شوی کتاب بلل کېږي. داکتاب په پنځو ټوکونو کې لیکل شوی. په لومړي او دویم ټوك کې یې د افغان - انګلیس له دویمې جګړې څخه دمخه پېښې راغلې دي. دریم ټوك، د امیر عبدالرحمن خان د پاچاهۍ په پېښو پورې اړوند دی. د سراج التواریخ څلورم ټوك، د امیر عبدالرحمن خان د پاچاهۍ وروستي وختونه، د امیر حبیب الله خان د پاچاهۍ او پر تخت د امیر امان الله خان تر کېناستو پورې پېښې بیانوي. پنځم ټوك د امان الله خان د لس کلنې واکمنۍ پېښې بیانوي.

۳ - فیضی از فیوضات

دا کتاب د افغانستان سیاسي تاریخ دی. د ارواښاد علامه حبیبي د وینا له مخې په دغه کتاب کې کاتب خپل شخصي معلومات راټول کړي دي.

۴ - له هبوط آدم علیه السلام څخه د حضرت عیسی علیه السلام تر بعثت پورې د پخوانیو حاکمانو تاریخ

دا کتاب په ۲۸۹ مخونو کې د وخت د رشدیه ټولګیو لپاره لیکل شوی او د پوهنې وزارت له

خوا چاپ شوی دی.

۵ - تذکرة الانقلاب

په دغه کتاب کې یې د اماني دولت د رانسکورېدو په اړه د خپلو سترګو لیدلي حالات د ورځنیو یادداشتونو په ډول لیکلي دي.

فیض محمد کاتب، محمد سرور واصف قندهاری او غلام محمد غبار درې لوی شخصیتونه وو، چې د کندهار، کابل او غزني په ولایتونو کې د نورو لویانو، مشرانو او هېوادپالو په ګډون یې نومونه، کړنې او احساسات د ستاینې او درناوي وړ دي. درې واړه شخصیتونه د افغانستان د مشروطه غوښتنې او خپلواکۍ اخیستنې په غورځنګ کې شامل وو.

د کاتب هزاره او نورو پوهانو او لیکوالو نومونه زموږ د هېواد د تاریخ په پاڼو کې ثبت دي. د هغوی کړنې او مبارزې به د دې هېواد د هر یو وګړي د لارې مشال وي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. د ملا فیض محمد کاتب پر تألیفاتو او کړنو دې خبرې اترې وکړي او د خپلو استازو له خوا دې نورو زده کوونکو ته بیان کړي.

ارزونه

۱ - ملا فیض محمد کاتب هزاره چېرته او په کوم کال کې زېږېدلی دی؟

۲ - د ملا فیض محمد کاتب ارزښتمن اثر څه نومېږي او ارزښت یې څه شی دی؟

۳ - د ملا فیض محمد د تألیفونو نومونه ولیکئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملا فیض محمد د ژوند په اړه یوه مقاله ولیکي او د سراج التواریخ اهمیت دې پکې بیان کړي.

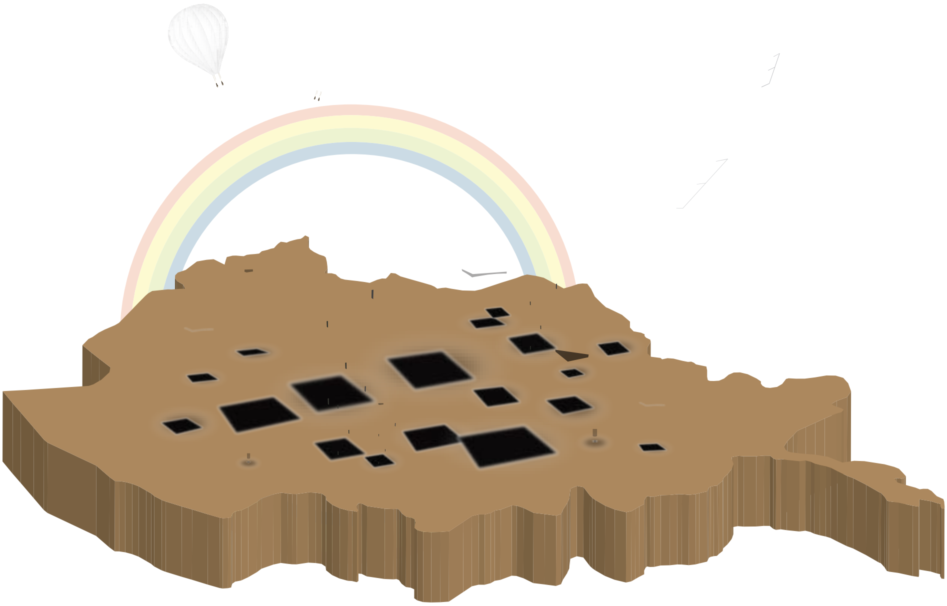

سوله او د هېواد بیا رغونه

زموږ هېوادوالو په تېرو دریو لسیزو کې د بهرنیو یرغلونو، خپلمنځي شخړو او جګړو له امله سخت زیانونه ولیدل، ګڼ شمېر ووژل شول، نورو هېوادونو ته په هجرت کولو اړ ایستل شول، ښوونه او روزنه، کرنه، مالداري، ودانۍ، سړکونه او صنعت ټول، نه یوازې له پرمختګ څخه پاتې شول، بلکې له یوه ویجاړوونکي حالت سره مخامخ شول.

اوسمهال زموږ په لومړیتوبونو کې د سولې ټینګښت او د هېواد بیارغاونه تر ټولو مهم کار دی. سوله او د هېواد بیارغاونه څومره ارزښت لري او د دغو دواړو تر منځ څه اړیکه ده؟ راځئ چې په لاندې لوست کې په دې اړه معلومات تر لاسه کړو.

سوله او امنیت د بشري ټولنې تر ټولو مهمه اړتیا ده. په سوله کې د الله تعالی عبادت په ښه توګه تر سره کېږي، ګټور علوم خپرېږي، مسلمانان په ازاده د الله دین ته خلک بللی شي، د خلکو ځانونه او مالونه خوندي وي او د ډاډ په حالت کې د ژوند له ټولو ښېګڼو څخه خوند اخلي.

جګړې او شخړې بدمرغي زېږوي، د خلکو تر منځ بېلتون او کرکه پيدا کوي، هېواد ورانوي، ښوونې او روزنې ته زيان رسوي، ناروغي او لوږه زېږوي او د ژوند په هره برخه کې زيانونه رامنځ ته کوي.
الله تعالى په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ (النساء: ١٢٨) او سوله تر ټولو غوره چاره ده.
هو، کله چې په رښتيا د مسلمانانو پر خاورې او ارزښتونو تېرى وشي او د هغه د تمبولو لپاره له جګړې پرته بله لاره نه وي، نو داسې جګړه جهاد بلل کېږي او له اسلامي احکامو سره سم يې پر مخ وړل د ثواب لامل ګرځي.
خپلمنځي جګړې او د مسلمانو وروڼو وژنه يوه ناروا چاره ده او هرکله چې دا کار تر سره شوی، مسلمانانو پرې پښېمانې ښکاره کړې او وايي کاش دا کار نه وای تر سره شوی.
د خپلمنځي شخړو د هوارولو لپاره تر ټولو ښه لاره سوله او مرکه ده چې له زيان، زور او زياتي پرته ستونزه هواروي.
که په هېواد کې سوله او امنيت وي، خلک به علم زده کولو ته په آرامه فضا کې مخه کړي، د هېواد په ودانولو کې به ونډه واخلي، ښوونځي، پوهنتونونه، روغتونونه، ودانۍ، پلونه او سړکونه به جوړ شي، د برېښنا بندونه، د کښت لپاره نهرونه او ويالې به ورغېږي. هېواد به مو په خپلو پښو ودرېږي، د نورو له احتياج څخه به خلاص شو او د خپل ژوند اړتياوې به په خپلو متو پوره کړای شو.
لکه څرنګه چې الله تعالى سوله خوښوي، همدا ډول يې د ځمکې ودانول هم له موږ څخه غوښتي او دا خوښوي چې په خپل بنده کې د خپلو نعمتونو نښې ويني، د ځمکې سمسورتيا او د خلکو سوکالي اسلامي پيغام دی. کرکه او فساد د اسلام له نظره ناروا عمل دی، وژل او ويجاړول په قرآن کريم کې د فرمان نه منونکو کار ګڼل شوی دی.
راځئ چې خلک سولې ته راوبولو او په تشو پلمو د مسلمانانو د وينو له تويولو څخه ډډه وکړو، د جګړو او شخړو پر ځای د هېواد په آبادولو کې زيار وباسو، تر څو د نړۍ په سرلوړو قومونو کې هسکه شمله ژوند وکړو.

فعاليت

زده کوونکي دې د سولې ګټې او د جګړو زيانونه په نوبت سره بيان کړي.

ارزونه

١ - د سولې گټې بیان کړئ.

٢ - د خپلمنځي جگړو او شخړو زیانونه ووایاست.

٣ - د سولې په هکله د قرآن کریم هدایت له ژباړې سره ولیکئ.

٤ - د جهاد او خپلمنځي جگړو تر منځ څه توپیر دی؟

٥ - د سولې او بیارغونې تر منځ اړیکه بیان کړئ.

٦ - د هېواد آبادول او د خلکو د ښېرازۍ په اړه د اسلام غوښتنه څه ده؟

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې په خپل کلي او محله کې یو عملي خدمت تر سره کړي او په راتلونکي درس کې دې یې راپور وړاندې کړي. لکه د جومات جارو کول، د کوڅې پاکول، د پلاستیکي کڅوړو او بوتلونو ټولول او داسې نور.

د هیواد رغاونه د هر افغان ملي او ديني دنده ده

گران افغانستان د تېرو دربو لسيزو پرله پسې جگړو له امله د پرمختگ او ترقی له کاروان څخه وروسته پاتې دی. گڼ شمېر ماشومان او لویان د زده کړې له نعمت څخه بې برخې دي. د کورنیو اقتصادي حالت سم نه دی، ناروغي او بې وزلي مو خلک ځوروي. د ناپوهی له امله خلک يو تر بله لاس او گرېوان شوي او مادي او معنوي شتمنیو ته مو د جگړې له امله زيانونه رسېدلي دي.

له دې امله موږ ته ښايي زده کړه وکړو او له هرې لارې چې کولای شو، د خپل هیواد د ودانی او بیارغاونې لپاره کار او زيار وکړو چې که خدای ﷻ کول هغه د پرمختگ او کمال لوړو پوړيو ته ورسوو. دغه کار هم يو ديني مسؤولیت دی او هم ملي مکلفیت.

د پیدایښت یوه موخه د ځمکې ودانول دي

د انسان د پیدایښت یوه موخه د ځمکې آبادي او له هغو نعمتونو څخه گټه اخیستل دي چې خدای جل جلاله د انسان د گټې لپاره پيداکړي دي. قرآن کریم په دې اړه فرمايي: ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ (د هود سورت ۱۵ آيت). ژباړه: [خدای جل جلاله تاسو له دې ځمکې څخه پيدا کړئ او تاسو يې د هغې په ودانولو مکلف کړئ.] ددغه آیت له مخې د ځمکې د آبادي لپاره کار او هلې ځلې د هر مسلمان ديني دنده او مکلفیت دی.

په دې اړه ډېرې اسلامي لارښوونې شته چې پر پلې کولو يې ټولو خلکو ته گټه رسېږي. لکه، د نیالگیو

کېنول، کرنه، د لارو، جوماتونو، ښوونځیو او مدرسو جوړول، د اوبو د ځاه ګانو او د ویالو او کاریزونو کیندل او نور.

په نړۍ کې د ودانولو کار جاري صدقه ده

د ځمکې د ودانولو په موخه کار او زیار یو پرله پسې بهیر دی چې د قیامت تر ورځې پورې دوام لري.
رسول اکرم ﷺ په یو حدیث شریف کې فرمایلي دي، چې ژباړه یې داسې ده: که قیامت هم راشي او ستاسو په لاس کې نیالګی وي، باید هغه کینوئ.
د ځمکې د ودانولو لپاره هلې ځلې د نړۍ پر ګټو سربېره د آخرت ګټه هم لري؛ ځکه دغه کار تر ټولو ښه تلپاتې جاري صدقه شمېرل کېږي، چې له پورتني حدیث شریف سره سم یې له مړینې وروسته ورته اجر هم رسېږي. د همدغه شرعي مکلفیت له مخې پخوانیو مسلمانانو په خپل تلپاتې کار او هڅو د سترو بشري تمدنونو په لیکه کې د اسلامي سترو تمدنونو بنسټ کېښود چې له برکته یې نننیو پرمختیاوو، بدلونونو او نوښتونو ته د علومو او تکنالوژۍ په بېلابېلو څانګو کې لاره هواره شوې ده.

د هېواد په جوړولو کې زموږ مسؤولیتونه

موږ افغانان د اسلام د سپېڅلي دین د حکم له مخې باید د خپل ګران هېواد په ودانولو کې په اخلاص سره کوښښ وکړو. د هېواد د ابادۍ لپاره هڅه او کوښښ نه یوازې یو ملي مسؤولیت شمېرل کېږي، بلکې یوه ارزښتمنه اسلامي او دیني دنده هم ده.
باید پام ولرو چې د مسلمانانو عزت او لوړتیا د هغوی په پیاوړتیا او ځواک کې نغښتې ده. د مسلمانانو له ایمان او یووالي وروسته پرمختګ او اقتصادي پیاوړتیا تر ټولو ستر ځواک او پیاوړتیا ده. پیغمبر اکرم ﷺ د خدای جل جلاله په نزد له کمزوري مسلمان څخه قوي مسلمان غوره ګڼلی دی. له دې امله موږ ته لازمه ده چې د خپل ګران هېواد په آبادۍ، پرمختګ او پیاوړتیا کې هلې ځلې وکړو چې زموږ خلک او هېواد د نړۍ د هېوادونو په لیکه کې خپل مناسب ځای پیداکړي.

د اسلام له نظره د دنیا او اخرت لپاره کار

د اسلام سترو پوهانو ویلي، د دنیا کارونه داسې سرته ورسوئ چې ګوندې همیشه ژوندي یاست او د اخرت کارونه داسې سرته ورسوئ چې ګوندې سبا ته مرئ. د ځمکې په ابادۍ کې باید کارونه داسې سرته ورسوئ چې

ګوندي تل ژوندی يئ چې وروستی نسلونه ترې ګټه واخلي؛ يعنې د آبادۍ په کارونو کې بايد اوږدمهالې ګټې په پام کې ونيسو.
څنګه چې موږ د پخوانيو نسلونو له کار او زيار څخه ګټه اخلو، بايد د هغوی په پل، پل کېږدو او د هېواد د ابادولو په کار کې خپله دنده سرته ورسوو. دا کار به هم موږ ته ګټه ورسوي او هم به د وروستيو نسلونو د ژوندانه اړتياوې پوره کړو. له مسلمانانو څخه د اسلام غوښتنه د ځمکې ابادول، د ژوندانه د اړتيا وړ وسايلو چمتو کول، د ښه او پاک چاپېريال جوړول او د خدای جل جلاله عبادت دی. دا کارونه په دنيا کې زموږ د سوکالۍ او په آخرت کې د ډېر ثواب سبب کېږي. عبادت په عامه معنا هغه کار او خدمت ته ويل کېږي چې د اسلامي حکم پر بنسټ سرته ورسېږي او موخه يې خلکو ته د ګټې رسول وي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې د دنيايي ګټو او دويمه ډله دې د آخرت د ګټو په هکله خبرې وکړي او د ډلې استازي دې يې نورو ته بيان کړي.

ارزونه

١. د ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ آيت مفهوم څه شی دی؟ په لنډ ډول يې توضيح کړئ.
٢. د حديث معنا چې د نيالګيو د کينولو په هکله وه، بيان کړئ.
٣. جاري صدقه څه ته وايي او ولې د ځمکې آبادول جاري صدقه کېږي؟
٤. د دنيا او آخرت لپاره کار بيان کړئ

د ټولنې د غړو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

خدای جل جلاله انسان یو ټولنیز موجود پیداکړی، په ټولنه کې د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره یو بل ته اړ دی. هېڅوک خپلې اړتیاوې په یوازې سر نشي پوره کولای. په دې توګه په ټولنه کې د متقابلو حقونو او مسؤولیتونو اړتیا رامنځ ته کېږي. د ټولنې افراد پر یو بل باندې حقوق پیداکوي. دا حقوق باید دواړه لوري ومني. د دغو حقوقو پر وړاندې د هغوی پر غاړه مسؤولیتونه لوېږي چې ښایي په سرته رسولو کې یې بې پروایي ونه کړي. له دې امله انسانان باید له یو بل سره مرسته وکړي. موږ هر یو د خپلې ټولنې غړی یو، ښایي له دې مفاهیمو سره آشنا شو. هغو ته پاملرنه او عملي کول یې د ټولنې د سوکالۍ او نېکمرغۍ لامل کېږي. زموږ نننی لوست د همدې موضوعاتو په اړه دی.

متقابل حقوق او مسؤولیتونه څه شی دي؟

د متقابلو حقوقو له منلو او سرته رسولو څخه موخه دا ده چې د ټولنې افراد، کوچنیان او لویان، نارینه او ښځې، خپل او پردي، ګاونډي او د یوې سیمې اوسېدونکي ټول یو پر بل حقونه لري، ټول له یو بل څخه هیله لري چې دغه حقونه په سم ډول سرته ورسوي.

له متقابلومسؤولیتونو څخه موخه دا ده چې له پورته یادو شوو افرادو څخه هر یو، یو د بل پر وړاندې ځینې مسؤولیتونه او دندې هم پر غاړه لري چې د هغو حقونو له مخې یې ښایي سرته ورسوي؛

یعنې د هر حق پر وړاندې مسؤولیت او د هر مسؤولیت پر وړاندې حق موجود دی.

د متقابلو حقونو او مسؤولیتونو عملي کول د ټولنې د نېکمرغۍ او ژغورنې لامل کېږي

په یوه ټولنه کې سالم او نېکمرغه ژوند هغه وخت رامنځ ته کېدای شي چې افراد یې خپل حقوق او مسؤولیتونه وپېژني او د خپلو حقوقو په ترلاسه کولو او د خپلو مسؤولیتونو په سرته رسولو کې کوښښ وکړي.

پیغمبر اکرم ﷺ په یوه حدیث کې ټولنه د یوې بېړۍ له سپرلیو سره پرتله کړې، فرمایلي یې دي، که چېرې د یوې بېړۍ یو شمېر سپرلۍ د بېړۍ په سوري کولو لاس پورې کړي او نوره سپرلۍ یې یوازې ننداره وکړي، څه ورته ونه وایي او مخه یې ونه نیسي، ورو ورو به اوبه بېړۍ ته ننوزي، بېړۍ به ډوبه او ټولې سپرلۍ به ووژل شي، خو که چېرې د مسؤولیت احساس وکړي او د هغوی لاس ونیسي، ټول به وژغول شي او بېړۍ به روغه منزل ته ورسېږي .

د میندو، پلرونو او اولادونو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

د هغو کسانو په لیکه کې چې متقابل حقوق او مسؤولیتونه لري، میندې او پلرونه دي. هغه حقوق چې اولاد یې پر مور او پلار لري، ښایي میندې او پلرونه یې تر خپلې وسې پورې په سرته رسولو کې ناغېړي ونه کړي. لومړی ښایي د هغوی په ښوونه او روزنه، روغتیا، جامو، خوړو او د نورو لومړنیو اړتیاوو په پوره کولو کې هاند او هڅه وکړي، له مورنۍ او پلرنۍ مینې او زړه سوي بې برخې نشي. والدین هم پر خپلو اولادونو حقونه لري، چې په سرته رسولو کې یې ښایي خپل مسؤولیت سرته ورسوي. د بېلګې په توګه، موږ باید تل د هغوی درناوی وکړو، نصحیتونو، لارښوونو او مشورو ته یې غوږ کېږدو، د ضعف او کمزورۍ پر مهال یې مرستې ته ودانګو او د خیر دعا ورته وکړو.

د ښوونکو او زده کوونکو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

له مور او پلار وروسته ښوونکي او زده کوونکي د یو بل پر وړاندې متقابل حقوق او مسؤولیتونه لري. پر ښوونکو د زده کوونکو حق دادی چې د زده کوونکو په سمه زده کړه او روزنه کې له هېڅ راز هلو ځلو مخ وانهړوي، له اخلاصه ډکې لارښوونې وکړي او خپله پوهه او تجربې ورسره شریکې کړي. پر زده کوونکو د ښوونکو حقوق دادي چې تل یې درناوی وکړي، لارښوونو او نصیحتونو ته یې په مینه غوږ کېږدي، په ورځني لوست کې زیار وکاږي او کورنۍ دندې سمې سرته ورسوي.

د ټولګیوالو متقابل حقوق او مسؤولیتونه
ټولګیوال هم یو د بل پر وړاندې متقابل حقوق او مسؤولیتونه لري. هغوی ښايي له یو بل سره مینه، ملګرتوب او صمیمیت ولري، یو له بل سره په کارونو، په تېره بیا په زده کړو کې مرسته وکړي، د یو بل درناوی وکړي او د رسول اکرمﷺ له وینا سره سم، هغه څه چې د ځان لپاره خوښوي د نورو لپاره یې هم خوښ کړي.

د ګاونډیو متقابل حقوق او مسؤولیتونه
د ګاونډیانو تر منځ هم همدارنګه متقابل حقوق او مسؤولیتونه شته. موږ باید د یو بل حقوق او مسؤولیتونه، چې له متقابل درناوي او زیان نه رسولو څخه عبارت دي، په اخلاص سره رعایت کړو. پیغمبر اکرمﷺ فرمایلي دي، هغه څوک، چې ګاونډی یې له زیان څخه په امن کې نه وي، بشپړ مؤمن نه دی.

زموږ او هېواد تر منځ متقابل حقوق او مسؤولتونه
په همدې ډول موږ د خپل هېواد، افغانستان پر وړاندې حقوق او مسؤولیتونه لرو؛ ځکه په دغه خاوره کې مو خاپوړې کړي، د هغه له اوبو، هوا او خوړو څخه مو د بدن هډوکي، غوښه او وینه جوړه شوې ده. له دې امله د خپل هېواد پر وړاندې مسؤولیتونه لرو چې ښايي په سرته رسولو کې یې ناغېړي ونه کړو. مینه ورسره ولرو او ارزښتونو ته یې ربښتینی واوسو، قوانین یې ومنو، په ښېرازۍ او پرمختګ کې یې هلې ځلې وکړو، د پردیو له ناپاکو منګولو څخه یې وژغورو. په سر او مال یې دفاع ته چمتو واوسو. دا کار له هېواد سره د مینې او مېړنتوب نښه ده. ژوندي، آزاد او پتمن هغه ملتونه دي چې خپل متقابل حقوق او مسوولیتونه درک کړي او د خپل هېواد د سرلوړۍ لپاره تل نه ستړي کېدونکي هڅې او هلې ځلې وکړي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. یوه ډله دې د پلار، مور او اولادونو د متقابلو حقوقو او مسؤولیتونو او بله ډله دې د ښوونکو او زده کوونکو د متقابلو حقوقو په باره کې خبرې اترې وکړي او پایله دې د خپل استازي په واسطه ټولګي ته وړاندې کړي.

ارزونه

۱. په ټولنو کې د افرادو د متقابلو حقوقو مقصد څه شی دی؟
۲. په یوه ټولنه کې متقابل مسؤولیتونه څه معنا لري؟
۳. پیغمبر اکرمﷺ انساني ټولنه له یوې بېړۍ سره پرتله کړې ده، په دې اړه خبرې وکړئ.
٤. د اولادونو، پلرونو او میندو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
٥. د زده کوونکو او ښوونکو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
٦. د ګاونډیانو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
۷.هغه مسؤولیتونه چې موږ یې د هېواد په وړاندې لرو، څرګند کړئ.

کورنۍ دنده

د رسول اکرم ﷺ له حدیث څخه په استفادې چې ټولنه یې د بېړۍ له سپرلیو سره پرتله کړې، لس کرښې مقاله ولیکئ.

خپلواکي او آزادي

د خپلواکۍ سياسي معنا داده چې يو هېواد د خپلو قوانينو په جوړولو، پلي کولو او په اقتصادي، ټولنيزو او سياسی فعاليتونو کې بشپړ واک ولري. د آزادۍ سياسي معناداده چې يو هېواد د نورو له فشار او لاسوهنې پرته د ټاکنو او پرېکړو حق ولري. په دغه لوست کې له برتانيې څخه د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په اړه لنډ معلومات ترلاسه کوئ.

له انګريزانو څخه د هېواد د خپلواکۍ ترلاسه کول

د افغانستان باتورو خلکو د هېوادپالنې د احساس له مخې په ۱۹۱۹ م ۱۲۹۸ لمريز کال کې د اعليحضرت امير امان الله خان په مشرۍ د افغان ولس په بشپړ يووالي د يرغلګرو پر وړاندې جهاد پيل کړ. د هېواد په ګوټ ګوټ کې يې د تکبير نارې پورته کړې او پر ښکيلاکګرو يې ورودانګل، ليکې يې ورماتې کړې او په پايله کې يې دې ته اړ ايستل چې زموږ د هېواد خپلواکي په رسميت وپېژني. د ډېرو ځاني او مالي زيانونو په زغملو يې زموږ خپلواکي پر غليم په رسميت وپېژنده او موږ ته يې د يو سپېڅلي ميراث په توګه راپرېښوده.

د خپلواکۍ له ترلاسه کولو څخه وروسته د هېواد پرمختګ

افغانستان د خپلواکۍ له ترلاسه کولو وورووسته نوي ګامونه پورته کړل، د هېواد په سیاسي، اقتصادي او فرهنګي برخو کې د پام وړ بدلونونه رامنځ ته شول، د پوهنې په برخه کې دولت د نړۍ له علمي او فرهنګي مرکزونو سره خپله اړیکه ټینګه کړه، سربېره پر دې یې په هېواد کې سلګونه ښوونځي، لیسې، د ښوونکو روزنې مرکزونه (دارالمعلمینونه) او مسلکي ښوونځي پرانیستل.

د هېواد د ژونالیزم د پلار، محمود طرزي په هڅه او هاند سره په هېواد کې د خپرونو لاره هواره شوه. له مطبوعاتو څخه پخواني محدودیتونه لرې شول، د دولتي او شخصي جریدو او مجلو ترڅنګ د رادیو یوې ورې دستګاه هم په هېواد کې په خپرونو پیل وکړ.

زموږ اوسنۍ دندې او مسؤولیتونه

زموږ ګران هېواد افغانستان د وخت په تېرېدو سره ډېرې لوړې ژورې لیدلي دي. اوسمهال چې زموږ ګران هېواد له جګړې او ورانۍ څخه د روغې جوړې، سولې، ملي یووالي او بیارغاونې لوري ته روان دی، خپلو هیلو ته د رسېدو او د هېواد د ستونزو د هوارولو لپاره تر ټولو ارزښتناک لوست د هېواد د ټولو څواکونو یووالي او د سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او ټولنیزو نظامونو همغږي ده. موږ باید ټول په یوه لیکه کې ودرېږو او د هېواد د ودانۍ، سمسورتیا، دایمي سولې د ټینګښت او د بهرنیو لاسوهنو د بندولو او د تېریو او دسیسو د شنډولو لپاره هڅه او هاند وکړو.

فعالیت

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي، هره ډله دې د لاندنیو مطالبو په هکله له یو بل سره خبرې وکړي او د خبرو پایلې دې د هرې ډلې استازی نورو ته بیان کړي.

- خپلواکي څه ته وایي؟
- آزادي څه معنا لري؟

ارزونه

۱. افغانستان کله او د چا په وخت کې خپلواکي ترلاسه کړه؟ په لنډه توګه یې بیان کړئ.
۲. له خپلواکۍ وروسته زموږ په هېواد کې څه بدلونونه رامنځ ته شول؟ په لنډه توګه یې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د (خپلواکۍ او ازادۍ) تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ چې له پنځو کرښو لږه نه وي.

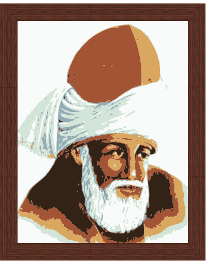

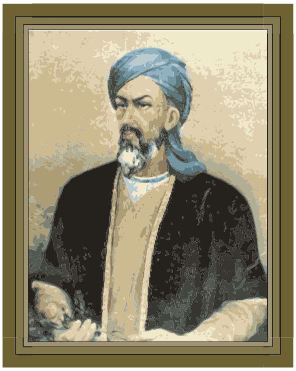

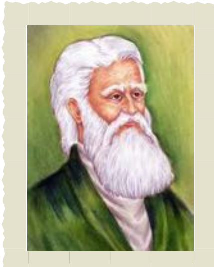

افغانستان د علم او تمدن زانګو

زموږ د ګران هېواد، افغانستان د لرغوني تمدن په اړه څه پوهېږئ؟ آیا د هغو نامتو پوهانو او علماوو له نومونو سره آشنا یئ چې په دې خاوره کې پیدا شوي او روزل شوي او د بشریت لپاره یې ارزښتناک خدمتونه تر سره کړي دي؟ څنګه کولای شو د ګران هېواد تېر شوی علمي او فرهنګي برم بیا را ژوندی کړو؟ په دغه لوست کې به د پورته پوښتنو ځوابونه ولولو.

زموږ ګران هېواد د نومیالیو ملي مشرانو او پوهانو د زوکړې ځای دی چې د علم په بېلابېلو څانګو کې یې د بشریت د پرمختیا لپاره لوی خدمتونه ترسره کړي دي. امام محمد غزالي، امام فخرالدین رازي، ابوریحان البیروني، ابن سینا بلخي، ابو نصر فارابي، مولانا جلال الدین بلخي، خواجه عبدالله انصاري، عبدالحی ګردیزي، سید جمال الدین افغاني، پیر روښان، خوشحال ختک، میا فقیرالله جلال آبادي، عبدالرحمان بابا او په لسګونو نور پوهان داسې شخصیتونه دي چې ځلېدونکي علمي کارونه یې د بشریت په تاریخ کې ثبت شوي دي. نوموړو پوهانو او لیکوالو هر یو په علمي ډګرونو کې غوره برياوې تر لاسه کړې او د پوهې او بشریت په پرمختګ او بډایې کې یې رول لوبولی دی.

له شک پرته د نومیالیو پوهانو موجودیت او د هغوی ارزښتمن علمي آثار، که له یوې خوا د هغوی

د پرله پسې او نه ستړې کېدونکو هلو ځلو پایله ده، له بلې خوا هغه مهال د علمي چاپېریال او د څېړنیزو مرکزونو شتون ښيي؛ ځکه په کومه ټولنه کې چې علم او ادب ارزښت لري او وګړي یې له علم او پوهې سره مینه لري، مشران یې علم پالونکي خلك وي، هلته علم پرمختګ کوي او ولسونه مخ پر وړاندې ځي.

تاریخي ښارونه لکه بلخ، هرات، غزنی، نیشاپور، سمرقند، بخارا، مرو، بست او داسې نور هر یو د نړۍ لوی علمي او مدني مرکزونه ګڼل کېدل او د علم او پوهې طالبان له لرې ځایونو څخه د علم د حاصلولو لپاره هلته ورتلل.

ویلای شو چې زموږ ګران هېواد د علم او تمدن زانګو ده او دا ایجابوي چې د افغانستان زامن د خپلې خاورې علمي تاریخ او مدنیت هېر نه کړي او د خپلو نیکونو په څېر د علم او پوهې د لاسته راوړلو لپاره د همت ملا وتړي، څو زموږ ملت یو ځل بیا پخوانی لوړ علمي مقام ترلاسه کړي.

د هېواد هر اړخیز پرمختګ یوازې د علم او پوهې له لارې تر سره کېدای شي. له دې امله باید ټول د خپل ګران هېواد د معنوي او مادي پرمختګ او سوکالۍ په لاره کې خپلې هلې ځلې وکاروي.

فعالیت

زده کوونکي دې د افغانستان د لرغوني علم او تمدن په هکله خبرې اترې وکړي.

ارزونه

د ګران هېواد له نومیالیو او مخورو علماوو څخه د ځینو کسانو نومونه واخلئ.

د هېواد د ځینو ښارونو نومونه واخلئ چې د علم او پوهې لرغوني مرکزونه ګڼل کېږي.

ولې پخوا خلك د علم او پوهې د زده کولو لپاره زموږ هېواد ته راتلل؟